

Riksantikvarens årsrapport 2019

ALNES FYR. Foto: Lene Buskoven, Riksantikvaren

Innhold

I. Leders beretning.....	1
II. Introduksjon til virksomheten og hovedtall	4
III. Årets aktiviteter og resultater (Resultatrapport)	8
3.1 Overordnet resultatdel	8
3.2 Detaljert resultatdel.....	21
3.3 Ressursbruk 2019	51
IV.Styring og kontroll i virksomheten	53
Oppdrag 2019	58
V. Vurdering av framtidsutsikter	62
VI. Årsregnskap.....	64

Årsrapport 2019

I. Leders beretning

I året som gikk har det vært store endringer i kulturminneforvaltningen. Regionreformen trådte i kraft 1. januar 2020. Mange av Riksantikvarens tidligere oppgaver er nå overført til fylkeskommunene, og Riksantikvaren skal i større grad være en pådriver for kunnskapsutvikling og ny kulturminnepolitikk.

Når fylkeskommunene overtar mer ansvar på kulturminnefeltet, får de også større muligheter til å se kulturminnevern i sammenheng med andre felt som fylkeskommunene har oppgaver innenfor som samfunnsutvikling, næringsutvikling, reiseliv og utdanning. Målet er at kulturarven skal være en enda større ressurs i samfunnsutviklingen. Samtidig har mangel på kapasitet vært påpekt fra fylkeskommunene gjennom 2019. Nok bemanning vil være avgjørende for at fylkeskommunen kan ta ut potensialet som ligger i oppgaveoverføringen.

Hos Riksantikvaren har vi forberedt oppgaveoverføringen til fylkene gjennom hele 2019. I prosjektet Kulturminneforvaltning 2020 (KF2020) har vi utviklet digitale tjenester for søknader og saksbehandling og søk i historisk arkiv. Tjenestene blir utviklet i tett samarbeid med fylkeskommunene. I tillegg har vi utarbeidet et omfattende veiledningsmaterieill. Arbeidet vil resultere i 47 ferdige veiledere til fylkeskommunene. KF 2020 er blitt trukket fram som et forbildeprosjekt av Kommunenes Sentralforbund (KS).

I 2019 har Riksantikvaren gjennomført en omorganisering av hele organisasjonen, inkludert ansettelse av flere nye ledere. Dette gjør at direktoratet står langt bedre rustet til å håndtere morgendagens utfordringer og til å gripe nye muligheter og ha gode og effektive løsninger for deling av data og samhandling på tvers av sektorer. I 2019 lanserte Riksantikvaren også nye og brukervennlige nettsider

Som etatsleder er jeg stolt når jeg ser hvordan mine kollegaer hos Riksantikvaren har levert så gode resultater, selv om vi har stått midt oppe i store endringer og omorganisering.

Gjennom året har vi oppnådd gode resultater på en rekke områder. Vi har nådd en milepæl for prosjektet «Kulturminner i kommunen» (KIK), som støtter kommuner i å utarbeide kulturminneplaner. I 2019 fikk 28 nye kommuner tilskudd fra Riksantikvaren, og dermed er 90 prosent av alle landets kommuner i gang med arbeidet med kulturminneplan.

Mange er opptatt av bevaring av kulturhistoriske landskap, og dette er et viktig felt for Riksantikvaren. Vi har gjennom ti år samarbeidet med Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet og, ikke minst, dedikerte grunneiere om prosjektet *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket*. I 2019 ble 10 nye landskap valgt ut. I alt er det nå 46 utvalgte områder der det offentlige samarbeider med grunneiere om å ta vare på landskap, biologisk mangfold og kulturminner.

Riksantikvaren utarbeider også et landsomfattende register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA). Arbeidet skjer i tett samarbeid med fylkeskommuner og kommuner, og flere fylker har i 2019 utarbeidet forslag til registeret.

Det har vært flere spennende arkeologiske funn de siste årene, og i 2019 var det stor interesse rundt funnene av rester av et vikingskip på Gjellestad i Østfold. De arkeologiske undersøkelsene avdekket at kjølen til et vikingskip var bevart. Det er sterkt skadet av sopp og råte, og står i fare for å forsvinne. Et annet vikingtidsfunn kan nå oppleves i Trondheim, der Klemenskirkeutstillingen åpnet i 2019. I utstillingslokalene kan man blant annet se

grunnmurene til stavkirken og alteret der Olav Haraldssons kiste ble plassert da han ble helgenkåret i år 1031.

Kulturminner er en viktig ressurs i klima- og miljøarbeidet, og det har vi snakket mye om i 2019. Gjenbruk og transformasjon er gode tiltak som reduserer klimabelastningene sammenliknet med nybygg. Riksantikvaren arbeider mye med kunnskapsinnhenting og formidling om hvordan eldre bygninger kan transformeres og få ny bruk. Vi arbeider også med flere tiltak for å utvikle en god forvaltning av kulturminner i et endret klima.

Riksantikvaren har flere bevaringsprogrammer, for alt fra bergkunst og ruiner til fredete hus i privat eie og fartøy. Gjennom bevaringsprogrammene deles årlig ut over 300 millioner kroner i tilskudd til istandsetting. Stadig flere bygninger, arkeologiske kulturminner, fartøy og ruiner settes i stand.

Gjennom 2019 har vi arbeidet systematisk for å følge opp vår egen fredningsstrategi og arbeidet for en representativ fredningsliste. Dette året var det særlig fokus på de nasjonale minoritetene og industri. I tillegg til flere kvenske og skogfinske hus og anlegg, ble to historiske industrianlegg, Sjølingstad Uldvarefabrik og Neptun Sildoljefabrikk, fredet. I 2019 er det også lagt ned et stort arbeid med en mulig kulturmiljøfredning av Henningsvær. Dette arbeidet gjennomføres i nært samarbeid med Henningsvær innbyggerforening, Vågan kommune og Nordland fylkeskommune. Et ferdig fredningsforslag vil foreligge i løpet av 2020.

Norge er medlem av Unescos verdensarvkomité i perioden 2017–2021. Riksantikvaren leder Norges delegasjon til Unesco, i tett samarbeid med Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet. Et norsk initiativ til endringer i prosessen for nominasjoner til verdensarvlisten, ble vedtatt under komiteens møte i Baku i 2019. Med dette vedtaket vil det være enklere å styre mot en verdensarvliste uten dagens store skjevheter, både med tanke på geografisk og tematisk representativitet og med tanke på at det per i dag skrives inn for få natursteder.

Kirkebyggene i Norge er verdifulle kulturminner, både når det gjelder arkitektur, kunsthistorie og håndverk. Mange kommuner sliter med etterslepet på vedlikehold, og dette er særlig bekymringsfullt for middelalderkirker i stein. Derfor var det ekstra gledelig at det på Barne- og familiedepartementets budsjett ble bevilget 40 millioner kroner til bevaring av kulturhistorisk viktige kirkebygg. Riksantikvaren forvalter midlene, og i 2019 fikk 27 middelalderkirker i stein støtte til istandsetting og brannsikring, mens 17 kirker fikk tilskudd til klimasikring.

En undersøkelse fra Consumer Stories (2019 Opinion) viser at historie og kultur i stadig større grad bygger identitet i befolkningen. Riksantikvaren, og kulturminneforvaltningen som et hele, har mye å vinne på å være en tydelig og relevant samfunnsaktør. I løpet av 2019 har Riksantikvaren vært tydelig til stede i presse og sosiale medier, om tema som byutvikling, klima og betydningen av kulturminner for å bygge identitet og gode lokalsamfunn.

Gjennom 2019 har Klima- og miljødepartementet arbeidet med en ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken. Den nye meldingen legges fram våren 2020, og vi hos Riksantikvaren ser frem til å samarbeide med fylkeskommuner og andre når den nye kulturminnepolitikken skal settes ut i livet.

Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren

Hanna Kosonen Geiran

riksantikvar

Hanna Geiran

II. Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Presentasjon av Riksantikvaren

Riksantikvaren er Klima- og miljødepartementets (KLD) rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner, kulturmiljøer og det kulturhistoriske innholdet i landskapet. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir iverksatt, og har et overordnet faglig ansvar overfor kommunene, fylkeskommunene, Sametinget, Sysselmannen på Svalbard og forvaltningsmuseene på kulturminnefeltet.

Historikk

Riksantikvaren ble etablert som en statlig stilling i 1912. I 1988 fikk Riksantikvaren direktoratstatus og ble samtidig delegert det overordnede, faglige ansvaret for kulturminneforvaltningen.

Riksantikvarens rolle

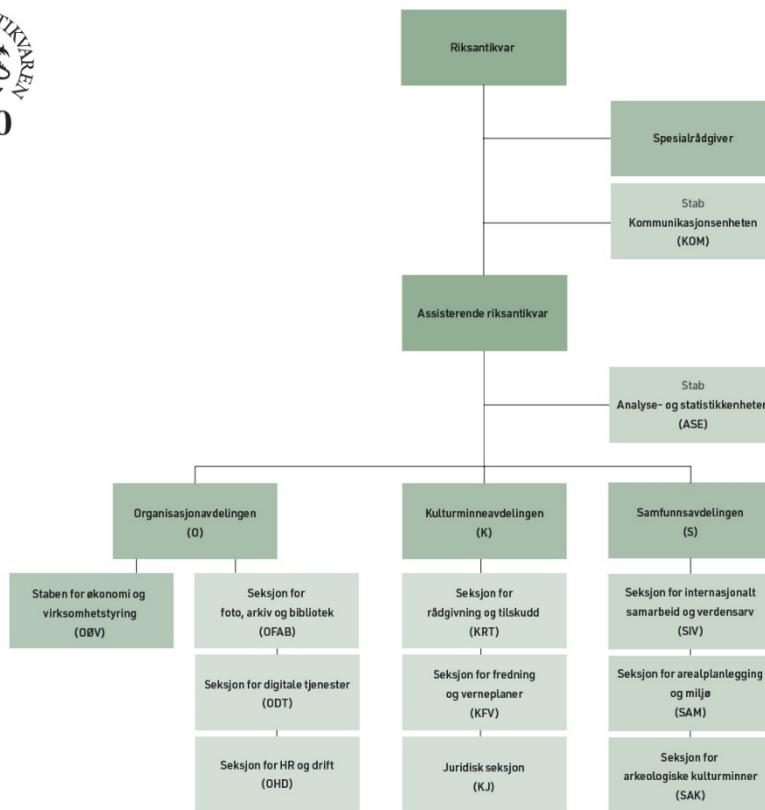
Som direktorat for kulturminneforvaltning er Riksantikvaren Klima- og miljødepartementets sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner. Riksantikvaren skal arbeide for å oppnå de klima- og miljøpolitiske målene som regjeringen fastsetter. Direktoratet skal også bidra til å videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbaserte beskrivelser og analyser av tilstanden i sektoren.

Hovedmålgruppene er regjeringen, regional og lokal kulturminneforvaltning (fylkene, Sametinget og kommunen som kulturminnemyndighet) og eiere av kulturminner. Vår statlige kulturminneforvaltning skal utøves i dialog med lokale og regionale myndigheter. Riksantikvaren skal bidra til implementering av gjeldende statlig kulturminnepolitikk og har overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes, Sametingets, forvaltningsmuseenes og kommunenes arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Riksantikvaren har i 2019 forberedt en omorganisering med tanke på å klargjøre direktoratet for en endret rolle etter oppgaveoverføringen i forbindelse med regionreformen gjennomført fra 1. januar 2020. Vi har samlet flere funksjoner, for å være en mer effektiv rådgiver overfor fylkeskommunene og andre. Direktoratet har samtidig ønsket å tydeliggjøre og styrke enkelte roller bl.a. ved å opprette en egen enhet for analyse og styringsdata samt ønsket om å styrke samfunnsaktørrollen bl.a. ved å samle nettseksjon og kommunikasjonsenheten. Riksantikvaren har i den nye organisasjonsmodellen redusert antall avdelinger fra fire til tre, og seksjoner fra 14 til ni. Organisasjonsmodellen ble innført med virkning fra 1. februar 2020.

Riksantikvaren ledes av Hanna Kosonen Geiran (siden 26. oktober 2018), og virksomheten holder til i Dronningensgate 13 i Oslo.

Riksantikvaren er fra 1. januar 2020 organisert i tre avdelinger, herunder to fagavdelinger og en organisasjonsavdeling. I tillegg har Riksantikvaren en kommunikasjonsenhet og en analyse- og statistikkenhet i stab (se figur 1 under).

Figur 1. Organisasjonskart

Per 31.12.2019 var vi 142 årsverk¹.

Ledelsen i Riksantikvaren

riksantikvar: Hanna Kosonen Geiran

assisterende riksantikvar: Audun Skeidsvoll

avdelingsdirektør i organisasjonsavdelingen: Astrid Auran Nesbø

avdelingsdirektør i kulturminneavdelingen: Turid Kolstadløyken

avdelingsdirektør i samfunnsavdelingen: Elisabeth Dahle

kommunikasjonsdirektør i kommunikasjonsenheten: Karen Thommessen

spesialrådgiver Marit Huuse

Riksantikvarens oppgaver i kort

- skal iverksette regjeringens politikk og gi grunnlag for politikk
- er Klima- og miljødepartementets rådgiver i alle saker som gjelder kulturminner og kulturmiljø

¹ Ett årsverk defineres som en person i 100 % stilling i et helt år. Timetall som utgjør et årsverk vil variere for ulike medarbeidergrupper. Antall årsverk beregnes som sum av månedsværk i valgt periode, delt på antall måneder i utvalgsperioden. Årsverksberegningen reduseres ikke av ferieuttak eller avspasering av fleksitid og reisetid. Årsverksberegningen reduseres for alt annet fravær ≥ 1 dag. Om fraværet/permisjonen er med eller uten lønn er uten betydning for beregningen.

- har frednings-, innsigelses- og klagemyndighet
- er dispensasjonsmyndigheten for utvalgte kulturminner. Dette gjelder de fire store middelalderbyene samt enkelte bygninger og anlegg
- har ansvar for kirkeforvaltning
- er systemforvalter, det vil si har ansvar for utvikling av digitale tjenester som sikrer en enhetlig kulturminneforvaltning og forvalte sentrale data om kulturminner i offentlig forvaltning

Riksantikvarens visjon

Riksantikvaren bevarer kulturarv – viktige verdier for kunnskap, opplevelse og bruk.

Riksantikvarens motto

Fortida gjør framtida rikere.

Riksantikvarens samfunnsoppdrag

Riksantikvaren skal arbeide strategisk, langsiktig og effektivt med tilgjengelige midler for å sikre at mangfoldet av kulturminner, kulturmiljø og det kulturhistoriske innholdet i landskapet forvaltes og tas vare på som bruksressurser, og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping. Et representativt utvalg av kulturminner, kulturmiljø og landskap skal tas vare på i et langsiktig perspektiv (St.prp. nr. 1.).

For å ivareta samfunnsoppdraget skal Riksantikvaren gi KLD faglige innspill i arbeidet med politikk- og regelverksutforming herunder gjennomføre utredninger og analyser, samt gi råd om tiltak og virkemidler for å sikre måloppnåelse på kulturminneområdet. Som direktorat for kulturminneforvaltning, har Riksantikvaren dessuten et nasjonalt overordnet faglig ansvar for kulturminner. Dette innebærer at vi skal se til at nasjonal politikk og likebehandling blir ivaretatt i hele kulturminneforvaltningen.

Riksantikvarens Strategi 2017-2021

Riksantikvaren har en avgjørende rolle for å gjøre strategiske veivalg på kulturminnefeltet.

Følgende strategiske satsinger gjelder:

- Riksantikvaren vil at kulturminner skal bevares, brukes, oppleves og utvikles
- Riksantikvaren skal være pådriver for kunnskaps- og fagutvikling
- Riksantikvaren skal være en tydelig og relevant samfunnsaktør
- Riksantikvaren vil ha en helhetlig og effektiv kulturminneforvaltning

Kulturminnene må forvaltes i lys av endrede samfunnsbetingelser så som endret nærings- og bosettingsmønster, klimaendringer mv. og den offentlige forvaltningen som er i endring med krav om effektivisering, digitalisering og modernisering i offentlig sektor. En regionreform og en kommunereform er vedtatt, som innebærer etablering av større fylker og kommuner. Fra 2020 skal ansvar og myndighet for enkelte kulturminneområder overføres til den regionale kulturminneforvaltningen. Dette vil endre Riksantikvarens rolle og oppgaver.

En mer rendyrket direktoratsrolle for Riksantikvaren innebærer styrket innsats både i iverksetting av den statlige politikken og i det å utvikle grunnlag for departementets politikk – og regelverksutvikling, herunder å gjennomføre utredninger og analyser for å sikre måloppnåelse på kulturminnefeltet. Vi skal også styrke vår faglige rådgivning og støtte til regionalforvaltningen, Sametinget, Sysselmannen på Svalbard og kommunene.

Nasjonale mål og prioriteringer på kulturminnefeltet

Regjeringen og Stortinget fastsetter de nasjonale miljømålene som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. I dag har vi 26 miljømål som dekker naturmangfold, klima, forurensing, friluftsliv, kulturminner og kulturmiljø og polar-områdene. Riksantikvaren har

nasjonale mål innenfor områdene kulturminner og kulturmiljø, samt viktige prioriteringer innenfor polarområdene og det internasjonale området.

Innenfor *Kulturminner og kulturmiljø* skal målene nås innen 2020.

Det pågår et arbeid med å formulere nye nasjonale mål til endelig behandling i Stortinget gjennom fremleggelse av ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken.

UTVALGTE HOVEDTALL

Volumtall og nøkkeltall fra årsregnskap for 2019 – 3 års utvikling

Tabellene under viser Riksantikvarens nøkkeltall og volumtall for 2017, 2018 og 2019. Tallene kommenteres i kapittel 3.2 Ressursbruk.

Nøkkeltall

	2017	2018	2019
Antall årsverk	139	140	142
Samlet tildeling post 01-99	745 900 000	768 264 000	785 628 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	88 %	90 %	90 %
Driftsutgifter	216 500 596	220 875 969	227 726 214
Lønnsandel av driftsutgifter	49,0 %	55,9 %	55,8 %
Lønnsutgifter pr årsverk	762 521	881 773	897 445

Tabell 1. Oversikt over nøkkeltall 2017- 2019

Volumtall

Volumtall	2017	2018	2019
Medieoppslag	6 580	6 674	6 710
Dokumentflyt	21 249	20 324	21 711
Antall innsynsbegjæringer	2 771	2 102	2 617

Tabell 2. Oversikt over volumtall 2017- 2019

III. Årets aktiviteter og resultater (Resultatrapport)

Foto: Neptun Sildeoljefabrikk. Trond A. Isaksen, Riksantikvaren

3.1 Overordnet resultatdel

Måloppnåelse på overordnede prioriteringer

I henhold til *Tildelingsbrevet for 2019* skal Riksantikvaren gi særlig prioritet til følgende:

Overordnet prioritering 1: Bistå departementet i arbeidet med en ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken, jf. Innst. 14 S (2017-2018).

Riksantikvaren er involvert i arbeidet med ny kulturminnemelding på ulike måter: notatinnspill/leveranse fra Riksantikvarens ledergruppe, workshop med KLD (sep. 2018), deltagelse på departementets fire innspillsmøter (jan. 2019), leveranse av innspill til meldingen (mars og august 2019) innenfor utvalgte temaer (statusoversikt, viktige utfordringer og muligheter og tiltak) og etter avtale gitt innspill og kommentarer til utkast til meldingstekst. Vi er i dialog med departementet om videre bistand til meldingsarbeidet.

Overordnet prioritering 2: Koordinere arbeidet som følger med Norges medlemskap i Unescos verdensarvkomité (2017-2021). Oppgaven gjennomføres i samarbeid med Miljødirektoratet og utføres i tråd med den ansvars- og arbeidsfordelingen som er nedfelt i mandat fastsatt av KLD.

Riksantikvaren leder og koordinerer Norges arbeid i verdensarvskomiteén. Arbeidet foregår i samarbeid med Miljødirektoratet, KLD og Norges delegasjon til Unesco i tilknytning til overordnede saker, faglige saker og bilaterale møter. Vi har vært aktive i verdensarvkomiteens arbeidsgruppe som høst 2018/ vår 2019 har jobbet med forbedring av nominasjonsprosessen for nye verdensarvsteder. Våren 2018 deltok vi på seks arbeidsgruppe-møter ved Unescos hovedkvarter i Paris. Slik kunne vi bidra direkte i overordnede diskusjoner og avgjørelser om konvensjonens globale implementering. Ved

deltakelsen i verdensarvkomitemøtet 43COM i Baku, Aserbajdsjan, hadde vi ansvaret for fagsakene om kulturarv.

Overordnet prioritering 3: Forberede gjennomføring av oppgaveoverføring inn mot regionreformen, herunder følge opp Meld. St. 22 (2015–2016) Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver innenfor kulturminnefeltet.

Vi viser til tidligere prosess rundt oppfølging av Meld. St. 22.. Riksantikvaren oversendte anbefaling om endret oppgavefordeling og endret ansvarsforskrift til KLD i 2017. KLDs forslag til endret ansvarsforskrift ble fastsatt av regjeringen 15. februar 2019 etter høring.

Riksantikvaren har i forbindelse med regionreformen opprettet prosjektet Kulturminneforvaltning 2020 (KF2020). KF2020 skal forberede og gjennomføre overføring av oppgaver i kulturminneforvaltningen, samt utvikle digitale tjenester for søknad, saksbehandling og søk i historisk arkiv. Fylkeskommunene er involvert i prosjektet gjennom representanter i styringsgruppen, referansegruppen, ulike forum som jobber med å utarbeide nye arbeidsprosesser, samt brukertesting av veiledere/Digisak. Riksantikvaren utarbeider et omfattende veiledningsmaterieell i forbindelse med KF2020 og oppgaveoverføringen. Arbeidet med involvering fra alle i direktoratet vil resultere i 47 ferdige veiledere til fylkeskommunene. Flere ansatte i fylkeskommunene har bistått med brukertesting. I forbindelse med KF2020 produseres og oppdateres også annet informasjonsmaterieell som vil kunne komme kommuner og fylkeskommuner til nytte i årene som kommer.

Riksantikvaren har i 2019 arbeidet med å forberede oppgaveoverføringen med søknadsmodul, veiledere og maler til fylkeskommunene for bygninger og anlegg i statlig sektor. Dette vil gjøre søknadsprosessen mer forutsigbar og bedre mulighetene til rapportering.

I 2019 har vi utarbeidet en egen veileder om bakgrunnen for prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE). Det er her redegjort for bakgrunnen for prosjektet, forutsetningene som har ligget til grunn og den metodikk SKE-prosjektet har utviklet for arbeidet med landsverneplaner, som vernekriterier og utvalgskriterier. Fylkeskommunene har mottatt lister med nøkkelinformasjon om alle anleggene de har overtatt forvaltningsansvaret for.

Det er en målsetting for Riksantikvaren at likebehandling og kompetanse ivaretas også etter overføring av oppgaver fra stat til fylke.

Overordnet prioritering 4: Videreutvikle rollen som fagdirektorat

Riksantikvaren gjennomførte en organisasjonsutviklingsprosess i 2018 og 2019. Ny organisasjonsmodell ble iverksatt fra 1. januar 2020. Som del av organisasjonsprosessen ble det arbeidet med klargjøring av roller og oppgaver i den nye direktoratsrollen. Omorganiseringen i 2019 har klargjort direktoratet for en endret rolle.

Det ble også utarbeidet en kompetanseplattform for å identifisere behov for annen kompetanse koblet til den nye direktoratsrollen. Arbeidet med å videreutvikle rollen som fagdirektorat fortsetter i 2020 når den nye organisasjonen er på plass. Den nye direktoratsrollen vil også være viktig i revisjonen av Riksantikvarens strategi som skal gjennomføres i 2020.

Overordnet prioritering 5: Videreutvikle FOU-arbeidet slik at kulturminneforskningen i sterkere grad knyttes opp mot oppfølgingen av aktuelle behov og utfordringer i KLDs kunnskapsstrategi.

Riksantikvaren skal som fagdirektorat stimulere til forskning, utvikling og utdanning på prioriterte felt. FoU-arbeidet i Riksantikvaren utvikles i sammenheng med ny direktoratsrolle. I den nye organisasjonsmodellen som iverksettes fra 2020 opprettes en egen enhet for analyse og styringsdata der også ansvaret for FoU-arbeidet inngår. Utarbeidelse av en ny FoU-strategi for RA vil være en viktig oppgave for enheten. Vi ønsker å bidra til faglig utvikling på feltet, og økt interesse for kulturarv som fagfelt.

Riksantikvarens arbeid med klimautfordringene

Riksantikvarens arbeid med klimautfordringene omfatter både klimatilpasning og tiltak for å redusere klimabelastningene. Riksantikvaren arbeider med å ivareta kulturminner og kulturmiljøer i et endret klima, samt tiltak for å redusere klimabelastningene fra energibruken i kulturminner. Det arbeides også med kunnskapsoppbygging og -formidling angående bruk av kulturminner for å redusere klimagassutslipp bl.a. gjennom å synliggjøre gjenbruk av bygninger som en ressurs. Arbeidet med klimautfordringene er en oppfølging av de overordnede prioriteringene 6 og 7, samt to ytterligere prioriteringer fra TB 2019, og vi har valgt å rapportere på disse samlet.

Overordnet prioritering 6: Riksantikvaren skal vektlegge utfordringene knyttet til klimaendringene gjennom utvikling av god forvaltning av kulturminner i et endret klima.

Riksantikvarens arbeid med vår klimastrategi ble påbegynt i 2019. Den vil blant annet fokusere på vårt arbeid for tilpassing til et endra klima for å redusere tapene av kulturhistoriske verdier og hvordan kulturminner og -miljøer kan bidra til å redusere klimaendringene.

Riksantikvaren er aktiv deltaker i Interregprosjektet Adapt Northern Heritage. (Se <https://www.riksantikvaren.no/Ansvarsomraader/Klimaendringene-og-kulturminner/Adapt-Northern-Heritage>). Et viktig mål ved prosjektet er å utarbeide veiledning for risikovurdering og tiltaksplanlegging knyttet til klimaendringene og kulturminner. I 2019 ble første utgave av veiledningen for risikovurdering revidert og første versjon av veiledning for tiltaksplanlegging utarbeidet. Veiledningene blir testet ut på Aurland kommune og Hiorthhamn på Svalbard. Sammen med Riksantikvarieåmbetet i Sverige gjennomfører vi tilsvarende testing ved Bartjan, et samisk viste ved Østersund i Sverige. Prosjektet avsluttes i 2020.

Riksantikvaren har videre bidratt inn mot Miljødirektoratets utvikling av veiledning for den statlige planretningslinjen for klimatilpasning.

Overordnet prioritering 7: Fremme en forvaltning og bruk av eksisterende bygningsmasse som optimaliserer vern og klimavennlighet.

Jf. vår klimastrategi er fokus også på kulturminner som ressurs for å redusere klimabelastningene, samt redusere belastningene fra energibruk.

Riksantikvaren arbeider kontinuerlig med formidling av betydningen av å bruke eksisterende bygninger for å redusere klimabelastningene ved nybygg. I tidligere klimagassregnskap vi har utarbeidet sammenlignes eldre og nye hus for å synliggjøre denne betydningen. Samtidig må eldre hus oppgraderes for å redusere energibehovet. Gjennom transformasjon kan mange bygninger tilpasses til ny bruk.

Det er betydelig klimagevinster å hente i gjenbruk av eksisterende bebyggelse. I 2019 gjennomførte vi en metanalyse for å få frem gjennomførte klimaberegninger på eksisterende bygninger for å sammenstille resultatene. Prosjektet avsluttes i 2020.

Vi har også igangsatt arbeid med eksempelsamling som viser hvordan eldre bygninger kan transformeres og få ny bruk. Slik kan forvaltningen få argumenter for bevaring.

Gjenbruk og transformasjon var også tema i ulike debatter høsten 2019 som følge av utspill i mediene fra Riksantikvaren. Vi arrangerer Utviklingsnett med klima som tema, og arrangerte også debatt under *Arendalsuka*.

Prioritering

- Riksantikvaren skal bidra til god forvaltning på alle nivåer (stat, fylke, kommune, eier) for å ta vare på kulturminner og -miljøer i et klima i endring.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Utviklet verktøy som fylker, kommuner og eiere kan bruke for å vurdere risiko og planlegge tiltak som reduserer konsekvensene av klimabelastninger på kulturminner og kulturmiljøer.	Veiledningsmateriale samt prosjektet ANH og Klima-kulturminneprosjekter i 3 kommuner gir grunnlag for verktøyet. Vil også bygge på Miljødirektoratets veileder til statlige planretningslinjer (SPR) for klimatilpasning. Veiledningen er forsinket innenfor ANH – men vil foreligge innen prosjektets avslutning 31/5-2020.	

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Verktøyet – *veiledning for fylker, kommuner og eiere i risikovurdering og planlegging av tilpasningstiltak* vil foreligge seinere enn planlagt. Dette skyldes at materialet fra ANH-prosjektet ennå ikke er ferdigstilt. Vil foreligge medio 2020.

Prioritering

- Riksantikvaren skal videreføre arbeidet med å synliggjøre betydningen av energieffektiv bruk og gjenbruk av eksisterende bygningsmasse som en ressurs for å redusere klimabelastningene.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Utvikling og formidling av kunnskap om hvordan bruk av eksisterende bygningsmasse reduserer klimabelastningene. Forvaltning og bruk av eksisterende bygningsmasse som optimaliserer vern og klimavennlighet.	Se overordnet prioritering 6 og 7. Riksantikvaren arbeider med formidling jevnlig (foredrag og via nett). Metastudien Sintef gjør for å gi oss oversikt over hvilket kunnskapsgrunnlag vi har når det gjelder klimagassutslipp ved oppgradering i stedet for riving og nybygging vil gi oss noe kunnskap om eksisterende kunnskap, men også hva som mangler av kunnskap. Studien er forsinket, og vil foreligge i begynnelsen av mars 2020.	

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Metastudien og tilhørende formidling av denne er forsinket – foreligger mars 2020. Gitt svakt kunnskapsgrunnlag er det behov for samkjøring av metodikk for å få resultater som kan brukes på overordnet nivå.

Øvrige prioriterte oppgaver av relevans for måloppnåelsen

Arealplanlegging - redskap for god forvaltning av kulturarv

Arealplanlegging etter plan- og bygningsloven er et av de viktigste verktøyene samfunnet har for kunne å ta vare på og bruke kulturminner, kulturmiljøer og landskap bærekraftig. Riksantikvaren skal som direktorat utvikle dette verktøyet og formidle hvordan dette kan brukes.

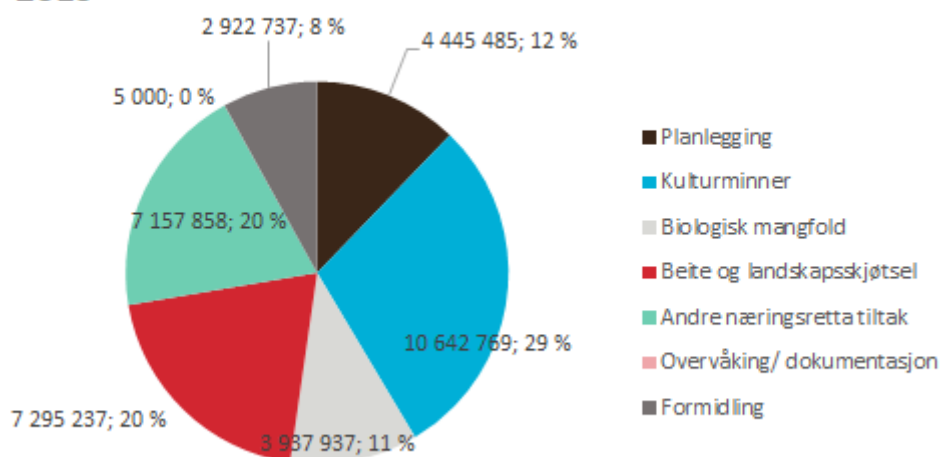
Riksantikvaren har per 31.12.2019 reist innsigelse til 15 planforslag med henvisning til at kulturminner, kulturmiljøer og/eller landskap av nasjonal interesse er truet dersom planen godkjennes. Fire av sakene er i Oslo der Riksantikvaren er innsigelsesmyndighet, de øvrige er overtatt fra fylkeskommunene. Rundskriv T-2/16 *Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis* brukes som rettesnor for direktoratets vurdering.

Utvalgte kulturlandskap

Satsingen *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket* feiret 10 år i 2019 Totalt er det 46 områder med per februar 2020. Satsingen bidrar til måloppnåelse i forbindelse med nasjonalt mål 2.1 om å minimere tapet av verneverdige kulturminner. Økte midler (i 2019 kr 32, 8 mill.) og økt antall områder har ført til økt aktivitet i områdene, inkludert kulturminnetiltak. Fra 2020 har kommunene forvaltningsansvaret for tilskuddsordningen, og revisjon av forskriften er gjennomført. Fylkesnivået har fortsatt en viktig rolle i faglig veiledning og ivaretagelse av helheten landskap, kulturhistorie, biologisk mangfold og landbruksdrift. Satsingen er et godt eksempel på sektorsamarbeid, god samhandling med regionalt og lokalt nivå og samarbeid med grunneiere og drivere i områdene. Riksantikvaren har spesialansvar for to årlige nyhetsbrev og etablering av nettside for endringsbilder. Se nærmere redegjørelse for aktiviteter under prioritering og fire oppdrag i oppdragslisten for 2019.

Tilskudd alle tiltakskategorier

2019

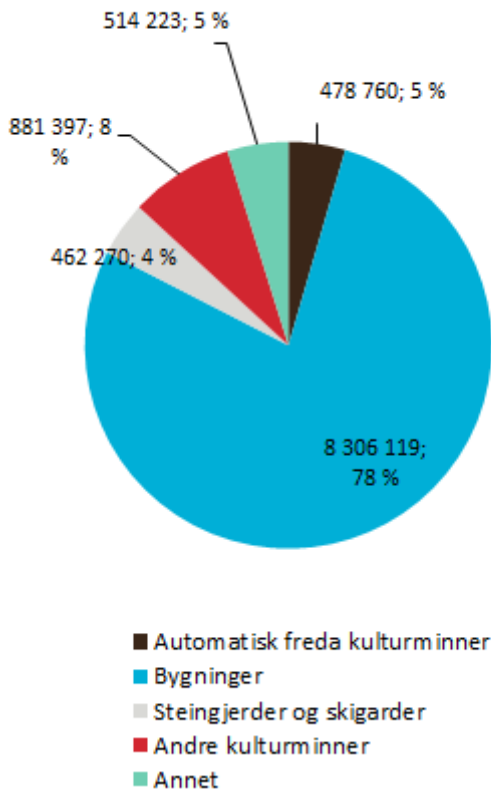

Figur 2. Tilskudd, i mill. kr og prosent, for alle tilskuddskategorier i alle områder i Utvalgte kulturlandskap i 2019.

Det ble bevilget kr 10,6 mill. til kulturminnetiltak – 29 prosent av totale tilskuddsmidler i satsingen. Også andre tiltakskategorier har positiv effekt for de kulturhistoriske verdiene i områdene.

Tilskudd til kulturminner

2019

Figur 3. Bevilget beløp i mill. kroner og prosent for ulike kategorier kulturminner i Utvalgte kulturlandskap i 2019.

Formidlingsprosjekt – Klemenskirken

Kronprins Haakon åpnet Klemenskirkeutstillingen i Trondheim 21. mai 2019 sammen med bl.a. statsråd Ola Elvestuen og riksantikvar Hanna Geiran. Utstillingen bygger på resultatene av de arkeologiske utgravningene i Søndre gate 9-11, med hovedvekt på historier om Klemenskirken og vikingkongen Olav Haraldsson. Et stort arbeid er nedlagt for å kunne åpne utstillingen for allmennheten kort tid etter at utgravningene var avsluttet, og dette var bare mulig grunnet viktig statlig finansiering. Riksantikvaren jobber nå videre med å få avklart fremtidig eier- og driftsansvar for lokalet og utstillingen og har i dette arbeidet nær kontakt med Statsbygg. Det forventes at det kan konkluderes med fremtidig eier – og driftsforhold senest i 2020. Samme år vil også utgravningsrapporten fra NIKU bli tilgjengelig.

Kirker

Forvaltning

Kirkene er i en særstilling som kulturminner. De forteller om 1000 års kulturhistorie og er blant våre mest verdifulle bygninger når det gjelder arkitektur, kunsthistorie og håndverk.

Riksantikvaren forvalter midler som ligger under Barne- og familiedepartementets budsjett (kr 40 mill.) til bevaring av kulturhistorisk viktige kirkebygg.

Tilskudd til fredete og verneverdige kirkebygg

27 middelalderkirker i stein fikk til sammen kr 20 mill. i tilskudd til istandsetting og brannsikring. 17 kirker fikk tilskudd til klimasikring.

Konservering

Bevaring av inventar og kunst i kirkene er et nasjonalt ansvar. Riksantikvaren bistår kirkene med rådgivning og økonomiske midler for å bevare kirkenes inventar og kirkekunst. Riksantikvaren har gjennomført tilstandsvurderinger i kirkene i 20 år (årlig i utvalgte kirker). I 2019 ble 12 kirker i Vestfold og 12 kirker i Møre og Romsdal tilstandsvurdert. Tilstandsvurderingene brukes til å prioritere midler til konserveringsprosjekter. I 2019 ble det gjort et stort arbeid for å samle datamaterialet fra dette arbeidet i kulturminnedatabasen Askeladden. Målet er å kunne hente ut statistisk kunnskap om nedbrytningsfaktorer og -tendenser knyttet til oppvarmingsrutiner, klima og geografiske forskjeller.

Tilskudd til konservering av kirkekunst går over post 71 til kirkelige fellestråd for å dekke kostnader til konservering. Kunst og inventar i kirker fra middelalderen får tilbud om midler gjennom en rammeavtale Riksantikvaren fikk anskaffet i 2018. I denne rammeavtalen bestilles det også prosjekter for bevaring av limfargedekor i bygninger eldre enn 1850.

I 2019 ble det gitt tilskudd på til sammen kr 3,5 mill. til 15 konserveringsprosjekter.

Miljøovervåkning

Riksantikvaren drifter fire nasjonale miljøovervåkningsprogrammer (se Årsrapport 2018 for detaljer):

1. *Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner*
2. *Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner*
3. *Miljøovervåkning av konsekvensen av klimaendringene på fredete bygninger*
4. *Status og tilstandsovervåking av kulturlag fra middelalder i utvalgte middelalderbyer.*

Riksantikvaren har i 2019 gjennomført prosjekter som tester ut bruk av ny teknologi i bruk av overvåking av kulturminner og kulturmiljøer og landskap. NIBIO har sammen med NIKU testet ut bruk av data fra Copernicus i overvåking av KULA-landskap.

Vi har i 2019 deltatt i en europeisk ekspertgruppe om bruk av data fra Copernicus på kulturminnefeltet. Prosjektet er noe forsinket, og rapport er forventet våren 2020.

Riksantikvaren deltar i indikatorteamet i regi av Miljødirektoratet som koordinerer arbeidet med miljømålsrapportering og indikatorutvikling.

Byantikvarordningen

16 kommuner har ansatte i stilling som by- eller kommuneantikvar i dag. Av disse er sju et resultat av Kulturminner i Kommunen-satsningen (KIK) (-satsingen med tilskudd til ti nye stillinger i 2014-16. Alle kommunene er med i byantikvarnettverket som møtes to ganger årlig. Ordningen ble evaluert i 2019 av Oxford Research AS. Hovedfunnet var at ordningen har ført til økt kompetanse i kommunene. Kompetanseøkningen kommer til uttrykk gjennom bedre saksbehandling, rådgivning og veiledning i arealplanlegging og utbygging, og at byantikvaren bidrar med bevisstgjøring og kunnskap om bevaring av kulturminner og kulturminners verdi og betydning for samfunnsutviklingen.

Verdiskaping

Riksantikvarens arbeid med verdiskaping er i stor grad knyttet til forvaltning av post 77. Vi mottok 35 søknader for 2019, hvorav 19 har fått tilskudd, jf. tabell 3.

Prosjekt	Prosjekttema	Budsjett	Søknads-Sum	Tilskudd
Henningsvær, Nordland	Tilrettelegging for besøk, oppfølging fredningsprosessen		1 000	1 000
Kongevegen over Dovre, Oppland og Trøndelag	Formidling, tilrettelegging SVV-prosjekt, vandringsrute	4 300	700	700
Veiter og gårdsrom, Trondheim, Trøndelag	Vitalisering av bakgårdsmiljøer i midtbyen	1 000	400	400
Ein bit av historia-Postvegen, Møre og Romsdal	Tilrettelegging for næring og reiseliv, mobilisering frivillige	2 200	1 100	1 000
Molde – Storgatas ansikter, Møre og Romsdal	Vitalisering av gjenreisningsby, attraktivitet	1 150	500	500
Engøyholmen kystkultur og kompetansesenter, Rogaland	Kompetansebygging, besøks-attraktivitet, inkludering,	1 040	500	500
Uthavner – lokale prosjekter, Agder	Næringsutvikling, lokalt aktørsamarbeid	450	175	175
Tollerodden, Larvik, Vestfold	Byutvikling, DIVE, attraktivitet	1 450	700	400
Kulturarvopplevelser i Buskerud	Kulturbasert næringsutvikling, oppfølging	3 000	1 000	500
Nordre Øyeren, Akershus	Int. kommunalt samarbeid, næring, museer og frivillige	500	250	250
Vegalangs Vormadalen, Akershus	Tilrettelegging av sykkelrute, formidling og næringsliv	300	180	180
Inkluderingsprogram, Akershus	Modell for inkludering ved Museene i Akershus	2 950	600	600
Kulturlåver, Oppland	Tilrettelegging av kulturlåver, kulturturnæring	2 254	600	400

Vandringer i kirkehistorien, Oppland	Formidling og tilrettelegging Valdres	920	400	200
Kulturarv og regional utvikling – regional konferanse, Oppland	Møteplass for dialog om kultur-arvens plass i den regionale samfunnsutviklingsrollen	300	200	200
Snertingdal ysteri, Oppland	Transformasjon, tilrettelegging for fortsatt meieri- og ysteri-produksjon	1 050	300	300
Danserestaurant Glåmdalsmuseet, Hedmark	Istandsetting og tilrettelegging for arrangementer	539	370	370
Historiske Trondheim, Trøndelag	Attraktivitetsutvikling, reiseliv	500	250	250
Levanger, levende bakgårder og lokaler, Trøndelag	Byutvikling, tilrettelegging for næring, mobilisering av aktører	1 000	500	500
	SUM			8 425

Tabell 3. Verdiskaping. Tilskudd 2019. I 1000 kr.

Det overordnede målet med tilskuddene er å legge til rette for at kulturminne, kulturmiljø og landskap blir integrert i lokal og regional utvikling, jf. tilskuddsrunskrivet T 1.

Kriteriene for tildeling er at de:

- vil kunne skape verdier til beste for befolkning, næringsliv, lokalsamfunn og regioner,
- vil bidra til å ta bedre vare på kulturarv i form av økt legitimitet, nye ressurser og gode forvaltningsordninger mv og
- vil kunne utvikle og spre kunnskap om kulturarv som ressurs

I 2019 ble det også gitt noen særlige prioriteringer, blant annet knyttet til *inkludering, frivillighet og folkehelse, sysselsetting, klima* I runskrivet ble også uttalt forventninger om å utvikle større prosjekt som sikrer at kulturminne, kulturmiljø og landskap blir integrert i lokal og regional utvikling.

Valgte prosjekter svarer godt på temaer knyttet til inkludering, folkehelse, samarbeid mellom aktører. Det er en ambisjon om å utvikle større og mer betydningsfulle prosjekter. Den fylkeskommunale satsningen *Ein bit av historia* i Møre Romsdal er et eksempel. Det har imidlertid vært mindre kapasitet til å arbeide med dette i noen fylker pga. sammenslåinger. *Strategiske program, planar eller større satsingar* slik det er uttalt i siste versjon av T 1 vil kunne gjøre det lettere å utvikle systematisk kunnskap, analyser mv. om kulturarv som ressurs. Dette blir en hovedoppgave på verdiskapingsfeltet i 2020.

Finnerlønn

Riksantikvarens retningslinjer for fastsettelse av finnerlønn ble lansert i januar 2019. Vi har i påvente av ferdigstillingen ikke utbetalt finnerlønn siden 2014. I mai i år startet utbetalingen igjen. Per 31.12.2019 har vi utbetalt kr 288 450,- til 175 mottakere (finnerne og grunneiere) i hovedsak fra kr 500,- – 5000,-. En person ble ansatt for å arbeide med utbetalingene 1. mai 2019 (ansatt til 31.12.2019).

Et nasjonalt råd bestående av representanter fra de arkeologiske forvaltningsmuseene er også opprettet. Dette skal rådgi Riksantikvaren i spesielt utfordrende finnerlønnssaker. Arbeidet med finnerlønnssakene i 2019 har vist seg å være svært ressurskrevende bl.a. knyttet til mengden restanser, samt det å fremskaffe riktige opplysninger om grunneiere og kontonumre. Media er også svært interessert i finnerlønnssakene.

Henningsvær, eksempel på «verdien av kulturarv (kost-/nytteanalyser)

I forbindelse med kulturmiljøfredningen av Ny Hellesund bestemte Kongen i statsråd at alle kostnader skulle synliggjøres for fremtidige kulturmiljøfredninger. I den anledning ble en kost-nytte-analyse i henhold til DFØs veileder for samfunnsøkonomiske analyser og FINs rundskriv utarbeidet. Analysen viser at kostnadene ved en fredning er relativt lave, og at de kostnadene som påløper i hovedsak tilfaller det offentlige. Samtidig viser ringvirkningsanalysen at reiselivet i Henningsvær bidrar betydelig, særlig på grunn av mange utenlandske turister i Henningsvær. Nyten overstiger dermed kostnadene.

Reiseliv

Riksantikvaren har bidratt aktivt i utarbeidelsen av Regjeringens nye strategi for kulturbasert reiseliv. Strategien legger opp til en rekke aktiviteter hvor Riksantikvaren skal delta og bidra i nært samarbeid med øvrige aktører som Innovasjon Norge, NFD, KUD og Kulturrådet.

Historiske vandreruter

Riksantikvaren har sammen med DNT og lokale turlag funnet fram til tre nye ruter som er påbegynt og skal åpnes i 2020:

- Osa-Hallingskeid
- Viglesdalen-Stakken
- Røros-Langen.

I tillegg sonderer vi nye ruter for oppstart 2020. Fylkene Hedmark (Innlandet), Finnmark og Møre og Romsdal prioriteres.

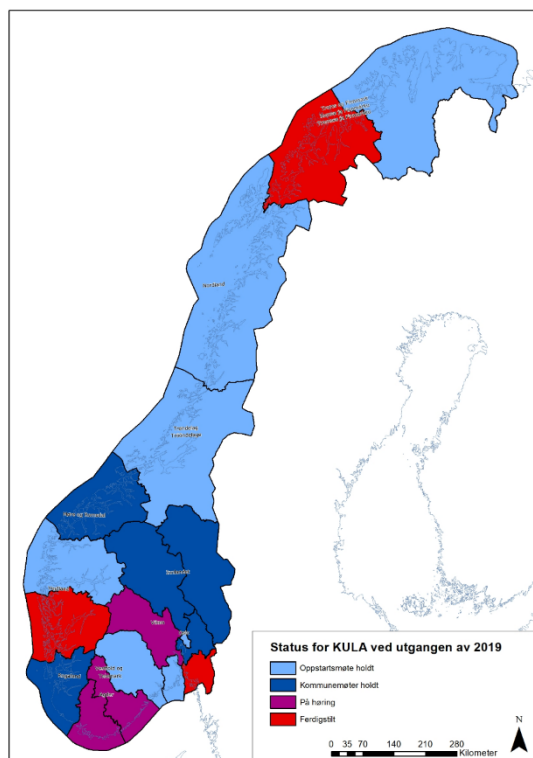
Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA)

Prioritering

Ferdigstille arbeidet med KULA og oppdatering og revisjon av NB!-registeret med henblikk på å utarbeide oversikt over kulturmiljøer og landskap av nasjonal interesse.

Ny veileder om *Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse. Kommunal og regional forvaltning* ble publisert i august. Arbeidet med KULA-prosjektet er i gang i de aller fleste fylkene.

Figur 4: Oversikt over status for KULA per fylke 31.januar.2020

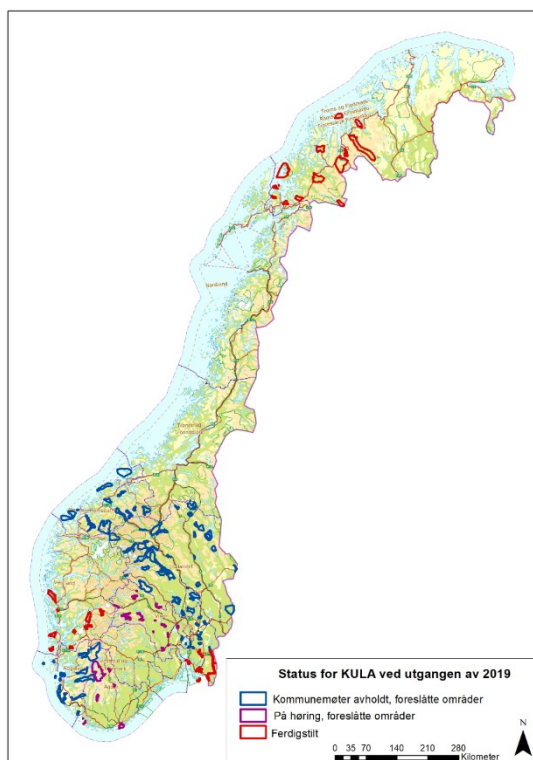

Fig. 5 Ferdigstilte og foreslåtte KULA-områder per 31. januar 2020

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Gjennomført oppdatering og revisjon av alle NB!-områdene innen utgangen av 2019.	Vi har bedt KLD om at dette styringsparameteret utgår i 2019, og at vi gjør en ny vurdering i 2020.	
Videreført arbeidet med KULA-registeret med henblikk på ferdigstilling innen utgangen av 2020.	Forsinket. Vi har bedt KLD om forlengelse til utgangen av 2021 gitt bedret bemanningssituasjon samt kapasitet i fylkeskommunene til å bidra i arbeidet.	
Forberedelser til arbeidet med register over bygde miljøer.	Nedprioritert i 2019 jf. behov for innsats på KULA-registeret og NB!-registeret.	

Prioritering

Utvidelse av ordningen med utvalgte kulturlandskap.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Tre nye utvalgte kulturlandskap er med i ordningen i 2019.	Nye landskap i 2019 er Finnskogen (Innlandet), Austrått (Trøndelag) og Sää'msjidd/Skoltebyen/Kolttakylä (Troms og Finnmark) I februar 2020 ble ytterligere et område, i Gran kommune (Innlandet), med i satsingen. Ullensvang (Vestland) starter dessuten opp i 2020.	

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Resultatoppnåelsen vurderes som meget god. De tre nye områdene i 2019 bidrar til ytterligere mangfold av landskapstyper i satsingen og arbeidet med planlegging og tiltak er i gang i de nye områdene.

Samisk bygningsregistreringsprosjekt

Prioritering

Følge opp det samiske bygningsregistreringsprosjektet.

Registreringsprosjektet som startet i 2011 ble formelt ferdigstilt i 2017. Store deler av det gjenstående etterarbeidet ble utført i 2018 og 2019. Likevel vil det være behov for noe etterarbeid i form av oppdatering av Askeladden i 2020. Per 17.02.2020 er det registrert 883 automatisk fredete bygninger i Askeladden. Det antas at det totale antallet automatisk fredete samiske bygninger vil ende mellom 900 og 1000.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Antall samiske bygninger som har fått avklart status som automatisk fredet.	883	
Antall samiske bygninger lagt inn i Askeladden.	883	
Videreutvikling av forvaltningsplan for automatisk fredete samiske bygninger i samarbeid med Sametinget.	Prosessen er igangsatt	-

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Oppfølgingen av det samiske bygningsregistreringsprosjektet har en positiv utvikling. Antallet automatisk fredete samiske bygninger registrert i Askeladden har økt fra 827 per 14.08.2019 til 883 per 17.02.2020. Prosessen med videreutvikling av forvaltningsplanen er igangsatt.

Prioritering

- Følge opp RAs Bystrategi 2017-2020 og handlingsplan.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Gjennomført by-konferanse.	Konferansen 8. og 9. okt, 2019 var et samarbeid med KLD og byantikvarene i Trondheim og Steinkjer. Tema: kulturarv og byutvikling.	
Gjennomført samarbeidsprosjekt med utvalgte byer om vitalisering/byreparasjon av historiske bymiljøer.	Tilskudd gitt til vitalisering og byreparasjon i hhv. Flekkefjord, Oslo, Trondheim, Steinkjer og Molde. Prosjekter er under arbeid/ gjennomført. I tillegg arbeider Levanger med en søknad.	

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Med unntak av revisjon av NB!-registeret (se kommentar over) vurderes resultatoppnåelsen som svært god. Vi jobber bevisst med kommunikasjon og formidling av bystrategiens budskap. I 2019 ble veileder om byggesak ferdigstilt (trykkes i 2020). Vi har også i gang flere prosjekter på vitalisering og byreparasjon.

3.2 Detaljert resultatdel

NASJONALE MÅL, PRIORITERINGER, STYRINGSPARAMETERER OG OPPDRAG FOR 2019

Omtalen i dette kapittelet omhandler resultatområdene *kulturminner og kulturmiljø, polarområdet og internasjonalt område*. Det refereres til Miljøstatus.no, som viktigste kilde til kunnskap om kulturminner og kulturmiljøets tilstand og utvikling:

<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/kulturminner/>

Resultatområde Kulturminner og kulturmiljø

Nasjonale mål

2.1 Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres

2.2 Et prioritert utvalg automatisk fredede og andre arkeologiske kulturminner skal ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020.

2.3 Et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljø skal være vedtaksfredet innen 2020

2.4 Fredede bygninger, anlegg og fartøy skal ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020

Nasjonalt mål 2.1 Kulturminner og kulturmiljø

2.1 Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres

Det er utviklet åtte indikatorer for nasjonalt mål 2.1 *Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres*. For en samlet oversikt over status for disse vises til Miljøstatus.no.

<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/kulturminner-og-kulturmiljo/miljomal-2.1/>

Det årlige tapet er nå i underkant av 1 prosent årlig. Tapstallene har sunket noe de senere årene, og det er urealistisk å sikte på 0 prosent tap. For alle bygninger og kulturminner vil det være et visst naturlig tap (bl.a. brann, skade, annen avgang), og vi nærmer oss nå et «naturlig» nivå på tap av verneverdige kulturminner (kilde miljøstatus.no).

En nærmere analyse av tapstallene viser imidlertid at det er forskjeller når det gjelder hvilke bygningstyper det tapes mest av (se illustrasjon under).

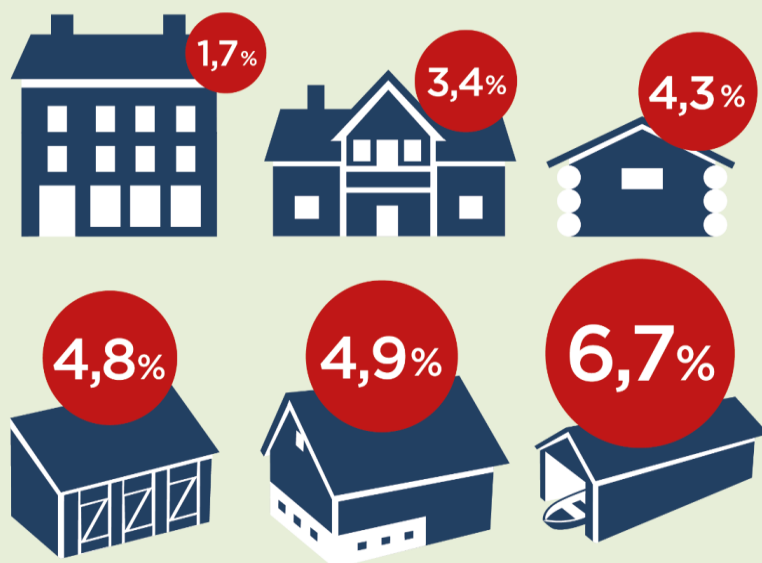
Av de bygningstypene som inngår i Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram «Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner», er det sjøhus/naust som ligger dårligst an ved fjerde kontrollregistrering (2015-2019), med 6,7 prosent tap (av 285 undersøkte).

Deretter kommer driftsbygninger og mindre uthus, med henholdsvis 4,9 prosent og 4,8 prosent tap (658 og 1553 undersøkte). Bygårdene ligger best an med 1,7 prosent tap (121 undersøkte), etterfulgt av bolig/våningshus med 3,4 % tap (2238 undersøkte).

Seter/utmarkshus har en tapsandel på 4,3 prosent (578 undersøkte).

Det høye tapstallet på 6,7 prosent av bygninger som naust, sjøhus mv, er særlig bekymringsfullt, og Riksantikvaren har derfor satt i gang ekstra kunnskapsinnhenting for å få mer kunnskap om årsaker til tap av denne bygningstypen.

TAPT 2015-2019 - ULIKE BYGNINGSTYPER

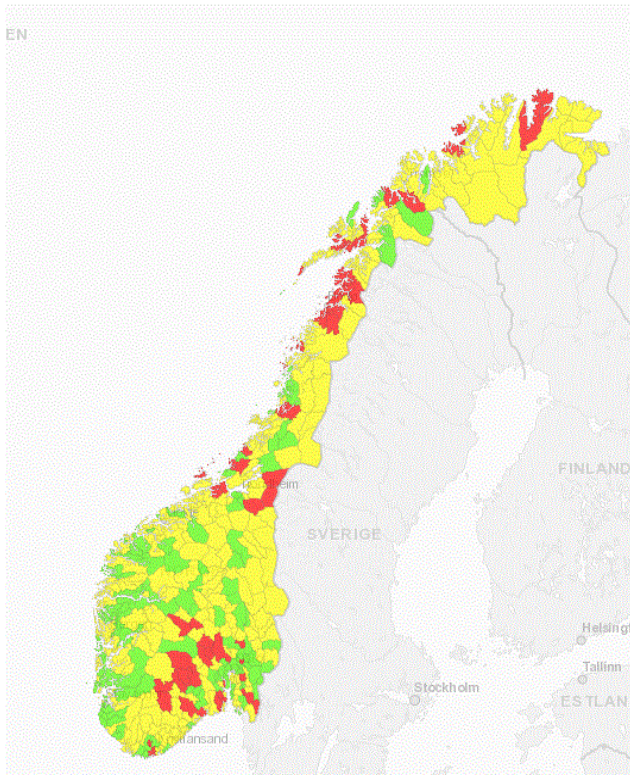
Figur 5: Tap på bygningstyper innenfor Riksantikvarens miljøovervåkningsprogram Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner.

Nasjonalt mål 2.1 har en tilknyttet prioritering (jf. TB 2019) (se under). Nedenfor gir vi en omtale av kommunenes arbeid med kulturminner (Kulturminner i kommunen-prosjektet) som er en viktig indikator hvor der har vært endringer.

Prioritering

- Videreføre arbeidet med å styrke kommunenes rolle på kulturminnefeltet.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Videreført arbeidet med KIK-prosjektet (Kulturminner i kommunen)	375 kommuner har vedtatt eller har under arbeid, en kulturminneplan. Målet om 90 prosent blir da oppfylt.	↗
Utarbeide kommunestrategiens handlingsplan	Riksantikvarens strategi for arbeid med kulturarv i kommunene er vedtatt og oversendt departementet. Strategien ble sendt alle landets kommuner. Handlingsplan er utarbeidet, der kommunekonferansen 16. og 17. september 2019 var et av tiltakene.	↗

Figur 6: Geografisk oversikt over spredning av kommuneplan. Grønn: ferdig plan, gul: plan under arbeid. Rød: mangler plan.

I 2019 har Riksantikvaren videreført arbeidet med KIK. Det er gitt tilskuddsmidler til 28 nye kommuner til utarbeidelse av kulturminneplan. Pr. 2019 er det gitt midler til alle kommuner i fire av fylkene, og samlet sett har over halvparten av alle kommunene i alle fylker mottatt midler. Riksantikvaren har i tillegg prioritert midler til fylkeskommunenes arbeid med rådgivning, veiledning og oppfølging av kommunenes arbeid med kulturminneplan. De fleste fylkeskommunene har arrangert samlinger og nettverk, samt bistått kommuner direkte. Riksantikvaren har i 2019 også gitt midler til Sametinget, slik at de kan bistå kommuner som ønsker å ivareta samiske kulturminner i kulturminneplanarbeidet.

90 prosent av kommunene har vedtatt, eller har under arbeid, en kulturminneplan. Ca. 190 kommuner har vedtatt plan for kulturminneområdet pr. 1. desember 2019 (tallet inkluderer både kommuner som har vedtatt plan med midler fra RA og kommuner som har plan (vedtatt etter 2005) uten å ha fått midler fra RA.

Konferansen i september 2019 i Oslo om kulturminnearbeidet i kommunene, med om lag 200 deltakere hver dag, viser et stort engasjement rundt satsningen.

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Kommunene og fylkeskommunene gjør en formidabel innsats med KIK-arbeidet. Satsingen har pågått siden 2011. Først i 2019 ser vi en nedgang i antall kommuner som har søkt om midler til arbeidet.

Nasjonalt mål 2.2 Kulturminner og kulturmiljø

2.2 Et prioritert utvalg automatisk fredede og andre arkeologiske kulturminner skal ha et ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020.

Se indikatorer på <http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/kulturminne-og-kulturmiljo/mal-2.2/>

I 2018 gjennomgikk vi indikatorene tilknyttet nasjonalt mål 2.2. Vi fant at flere av indikatorene ikke hadde relevans etter endringer i 2014 da to mål ble slått sammen. Vi gir status på de indikatorene som reelt gir mulighet for rapportering på det nasjonale målet i påvente av nye nasjonale mål og nye indikatorer. Vi viderefører i tillegg rapporteringen på antall dispensasjonsvedtak og tilskudd som behandles av Riksantikvaren årlig for automatisk fredete arkeologiske kulturminner. Denne rapporteringen kan ikke knyttes opp mot målet.

Behandlede dispensasjonssaker

Riksantikvaren har per 31. desember 2019 fattet 564 vedtak etter kulturminneloven §§ 8, 1., 2., 3. og 4. ledd og skipsfunn etter § 14 i 2019.

	§ 8,1. ledd	§ 8, 2. ledd	§ 8, 3. ledd	§ 8, 4. ledd	§ 14	Sum
2009	349	3	6	145	6	509
2010	353	2	2	149	7	513
2011	362	3	3	122	11	501
2012	451	4	4	156	7	622
2013	408	5	7	135	4	559
2014	442	3	5	120	10	580
2015	408	5	6	124	9	552
2016	460	8	1	126	7	602
2017	391	3	6	87	5	492
2018	395	5	13	88	7	508
2019	439	9	10	91	12	564

Tabell 4. Oversikt over behandlede dispensasjonssaker pr 31.08.2019

Gitte tilsagn til mindre private tiltak og særlige grunner

Staten dekker årlig utgifter til arkeologiske undersøkelser i forbindelse med mindre private tiltak og særlige grunner (post 70). Siden utbetalingene først skjer etter at vilkårene er oppfylt vil ikke alle tilsagn bli utbetalt samme år som de er gitt.

	Mindre private tilsagn	Særlige grunner tilsagn	Finnerlønn	Sum
2012	9,6 (26)	5,2 (9)	Kr 55 000,- (14)	14,8
2013	7,2 (23)	7,0 (13)	Kr 35 000,- (11)	15,6
2014	10,1 (35)	4,7 (17)	Kr 89 000,- (6)	14,8
2015	13,1 (31)	4,2 (10)	Kr 750,- (1)	17,3
2016	12,5 (29)	4,4 (7)	Kr 0	16,9
2017	13,9 (33)	31,2 (7)	Kr 0	45,1
2018	12,8 (30)	12,3 (14)	Kr 0	25,1
2019	19,6 (36)	15,6 (11)	Kr 288 450,- (175)	35,5

Tabell 5. Gitte tilsagn til mindre private tiltak, særlige grunner og finnerlønn pr 31.12.2019. Mill. kr. (unntatt finnerlønn-kolonnen). Antall saker oppgitt i parentes.

Antall automatisk fredete kulturminner der det er utført arkeologiske undersøkelser for å sikre, dokumentere og ivareta vitenskapelig kildeverdi

Riksantikvaren utbetaler årlige tilskudd til de arkeologiske forvaltningsmuseene for at de skal kunne gjennomføre arkeologiske undersøkelser på skadete automatisk fredete

arkeologiske kulturminner (post 70). Midlene brukes til å dekke utgifter til nødvendige undersøkelser med sikring som formål.

Riksantikvaren jobber kontinuerlig for å få forvaltningsmuseene og fylkeskommunen til å rapportere på antall kulturminner som har behov for sikring av kildeverdi og som faller inn under kriteriene for tildeling. Midlene som fordeles hvert år er svært lave i forhold til behovet. I 2019 er det spilt inn behov for tilskuddsmidler til sikring på kr 18 mill.

Riksantikvaren har pr 31.12.2019 gitt kr 4,8 mill. i tilskudd til sikring.

	Behovsinnspill	Tilskudd
2012	12,2	3,4 (16 lokaliteter)
2013	19,4	4,7 (18 lokaliteter)
2014	30,1	6,9 (30 lokaliteter)
2015	26,9	4,6 (19 lokaliteter)
2016	28,5	13,3 (45 lokaliteter)
2017	18,7	4,5 (20 saker)
2018	16,9	5,8 (22 saker)
2019	18	4,8 (20 saker)

Tabell 6. Behov og tilskudd til undersøkelser (Post 70).

Se for øvrig rapportering under bevaringsprogrammene BARK og BERG.

Nasjonalt mål 2.3 Kulturminner og kulturmiljø

2.3 Et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljø skal være vedtaksfredet innen 2020

<http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/kulturminne-og-kulturmiljo/mal-2.3/>

Riksantikvaren følger opp *Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen*, og jobber systematisk for å ferdigstille fredningssaker. 2020 er en viktig milepæl. I vårt arbeid for en representativ fredningsliste har vi vektlagt god involvering av eiere, organisasjoner og næringsliv.

Prioritering

Styrke partnerskapet mellom eiere av kulturminner og det offentlige og bidra til effektiv og eierorientert forvaltning.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Antall ferdigstilte fredningssaker	I 2019 ble det vedtatt 11 fredninger. Troms: 4, Nordland: 2, Rogaland: 1, Vest-Agder: 1 og Hedmark: 3	↗
Antall dispensasjoner etter kulturminneloven i regionalforvaltningen og hos RA.	Regionalforvaltningen har skrevet 253 dispensasjonsbrev (disse kan inneholde enkeltvedtak).	↗
Nye maler og veileder for fredningssaker, jf. fredningsstrategien.	Arbeidet med maler og veiledere er stilt i bero på grunn av bemanningssituasjon og høyere prioritering av å ferdigstille saker som berøres av oppgaveoverføringen. Veiledningsarbeidet innarbeides i malverk utarbeidet i forbindelse med denne.	↗
Kurs og oppfølging av fk mht. dispensasjoner som del av Kulturminneforvaltningen 2020.	Troms og Finnmark gjenstår. Disse har bedt om at møtet skyves til våren 2020 av mangel på kapasitet	↗
Nye veiledere for søkere og saksbehandlere av tilskudd som del av Kulturminneforvaltningen 2020.	Utkast til veiledere er ferdigstilt og skal nå gjennom en redaksjonell behandling.	↗

Prioritering

- Følge opp handlingsplanen i RAs fredningsstrategi mot 2020.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Oppfølging av samarbeidet med minoritetsgruppene og frede utvalgte kulturminner.	Arbeidet med skogfinske og kvenske kulturminner er godt i gang. Det er etablert god dialog med interessentene og gjennomført felles kompetanseheving i forvaltningen, organisasjonene og museene. Det ble vedtatt fire fredninger I 2019; to skogfinske kulturminner og to kvenske kulturminner. Delprosjekt for jødiske kulturminner er noe forsinket grunnet lavere bemanning gjennom deler av 2019. Oppstart 2020.	➔
Oppfølging av evalueringen av kulturmiljøfredning ² . Avklaring av eventuell oppstart av kulturmiljøfredning i Henningsvær.	Oppstart av fredningssak for kulturmiljø i Henningsvær er avklart gjennom et forprosjekt gjennomført i 2018. I 2019 politisk behandlet i Vågan kommune og Nordland fylkeskommune (feb. og apr.). 2. sep. 2019 starter utarbeidelse av fredningsforslag. Samarbeidsavtale signeres i løpet av høsten 2019. Fredningssaken er organisert som et prosjekt med lokal forankring, basert på samarbeid på tvers av forvaltningsnivåene, i tråd med evalueringens anbefalinger.	➔

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Målformuleringen beskriver godt vedtatt politikk på dette området. Innfrielsen er avhengig av et datagrunnlag som er pålitelig og regelmessig oppdatert. Kvaliteten på opplysningene tilknyttet det enkelte fredningsobjekt varierer. Dette medfører at dataene i registeret må sjekkes mot det enkelte fredningsvedtaket. Det er også noe etterslep på registrering av nye objekter (kilde: miljøstatus.no).

² Evalueringen av kulturmiljøfredningen har flere oppfølgingspunkter for selve fredningsprosessen, som prosjektorganisering av fredningsprosesser, lokal forankring av prosessen og at prosessen forankres i en samarbeidsavtale. Andre oppfølgingspunkter som har vært planlagt, som f.eks. opplæring i forståelse av § 20 til fylkeskommuner og kommuner, har ikke blitt prioritert i 2019.

Polarområdene

6.1 Omfanget av villmarkspregete områder på Svalbard skal opprettholdes, og naturmangfoldet bevares tilnærmet upåvirket av lokal aktivitet.

<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/polaromradene/miljomal-6.1/>

Prioritering

Arbeid med besøksforvaltning både i og utenfor verneområdene, jf. arbeidet med forvaltningsplaner.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
RA vil delta med innspill der kulturminner berøres i forvaltningsplanene.	Riksantikvaren avventer utkast til forvaltningsplan fra Sysselmannen.	
Tiltak som fremmer kulturminner som bærekraftige turistmål på Svalbard.	Riksantikvaren avventer forslag fra Sysselmannen.	

6.2 De 100 viktigste kulturminnene og kulturmiljøene på Svalbard skal sikres gjennom forutsigbar og langsiktig forvaltning

<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/polaromradene/miljomal-6.2/>

Prioritering

Bidra til å sikre sårbare kulturminner og kulturminner utsatt for påvirkninger av klimaendringene med utgangspunkt i Kulturminneplan for Svalbard 2013 – 2023.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Antall stående kulturminner med kjent tilstandsgrad.	Riksantikvaren avventer rapportering fra SMS i henhold til deres løpende oppgaver på miljøområdet.	
Antall istandsatte kulturminner.	Riksantikvaren avventer rapportering fra SMS i henhold til deres løpende oppgaver på miljøområdet.	

Prioritering

- Riksantikvaren skal, i samarbeid med Sysselmannen og Miljødirektoratet, bidra i arbeidet med oppryddingen i Svea. Riksantikvaren skal bidra til å ivareta relevante kulturminner innenfor rammen av § 64 i svalbardmiljøloven, tillatelse gitt av miljømyndigheten om opprydding, samt andre relevante vedtak.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Samarbeid med Mdir og andre relevante parter for å ivareta kulturminner i Svea.	Det er etablert et formelt og godt samarbeid mellom Sysselmannen på Svalbard, Miljødirektoratet og Riksantikvaren i forbindelse med oppryddingen i Svea. Ivaretakelsen av kulturminner er sentralt i dette arbeidet.	↗
Antall fredete utvalgte kulturminner i Svea.	Kompleterende kartlegging av alle kulturminner i Svea ble gjennomført sommeren 2019. Tilstandsregistrering av 10 fredete og bevaringsverdige bygninger i Svea gjennomført. Kunnskapen om det samlede kulturmiljøet er økt.	↗

Prioritering

- Samarbeide med fylkesmannen i Nordland om forvaltning av kulturminner på Jan Mayen med hovedfokus på registrering av kulturminner i kulturminneregisteret og kartfestinger.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Oppfølging av Samarbeidsutvalgsmøter (SUM)	Riksantikvaren følger opp løpende.	↗
Antall kartfestede kulturminner i kulturminneregisteret.	SMS har fått et ettårig engasjement, og arbeidet er godt i gang.	↗

Prioritering

- Skaffer kunnskap om kulturminnernes tilstand og utvikling på Svalbard.

Riksantikvaren følger opp Sysselemannens arbeid med tilstand på bevaringsforholdene i gravfelt der permafrosten trekker seg tilbake.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Kulturminnedata i MOSJ	Riksantikvaren jobber med å etablere rutiner for å legge eksisterende data om kulturminner inn i MOSJ systemet. Det arbeides med å få i gang et overvåkingsprosjekt i løpet av 2020.	

Riksantikvaren har ellers bistått Norsk Polarinstittutt (oppdrag til Norsk Polarinstittutt fra KLD) ved utarbeiding av oversikt over norske kulturminner i Antarktis med forslag til tiltakskategorier.

Samlet vurdering av resultatoppnåelse på polarområdene

Riksantikvaren arbeider systematisk for god forvaltning av kulturminner i polare områder. Dette gjelder besøksforvaltning, sikring av sårbare kulturminner samt skaffe kunnskap om kulturminner på Svalbard, opprydding i Svea og forvaltning av kulturminner på Jan Mayen. Arbeidet er imidlertid også avhengig av samarbeid og arbeid hos øvrige aktører, som Sysselemannens kontor, Fylkesmannen i Nordland og Miljødirektoratet.

Oppgaver på tvers av resultatområdene

Internasjonalt

Prioritering

Gjennom det norske medlemskapet i Verdenarvkomiteen (fra 2017-2021) bidra til en global implementering av verdensarvkonvensjonen.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Norsk innsats i verdensarvkomiteen skal være faglig basert innenfor konvensjonens rammeverk, med dette menes at kultur- og naturfaglige vurderinger skal være førende for vårt posisjonsarbeid. Målet om en mer representativ verdensarvliste er styrket.	Våren 2019 deltok Norge i arbeidsgruppemøter ved Unescos hovedkvarter i Paris, samt ved 43rd session of the World Heritage Committee i Baku, Aserbajdsjan, 30. juni – 10. juli. Vi har jobbet med saker på overordnet nivå (nominasjonsreform) og på saksnivå knyttet til enkelte verdensarvsteder (tilstandsrapporter og nominasjoner). Det er viktig for Norge å beholde og styrke faglig perspektiv og argumentasjon i samtlige saker.	↗
Innsats som gir konkrete resultater i tråd med Norges prioriteringer for komitéperioden.	Arbeid med å reformere nominasjonsprosessen. Økte midler til Unesco for å styrke arbeidet med naturarv i Afrika.	↗

Prioritering

Koordinere og ivareta faglig ansvar for oppfølging av de norske verdensarvområdene og sørge for at verdensarvpolitikken gjennomføres i tråd med prioriteringene i stortingsmeldingen.

Tilskuddsmidler fra post 79 er fordelt etter søknader og prioriteringer fra verdensarvrådene. Kulturminner er istandsatt og tilrettelagt for besøkende, men behovet for istandsetting er fortsatt stort. Tilskuddsmidler benyttes også til koordinatorstillingene.

Vi har jevnlig oppfølging av alle åtte verdensarvsteder. Vi deltar i syv av verdensarvrådene (observatør), i og samarbeidsgrupper og vi har tett dialog med verdensarvkoordinatorerne. Det har vært ekstra oppfølging på følgende:

- Vega i forbindelse med planlagte akvakulturanlegg i verdensarvområdet, samt åpning av verdensarvsenter og jubileum
- Bryggen i forbindelse med bybanen (prosjektet).

Basisutstillingen (Vega) er et omfattende prosjekt. I Riksantikvaren arbeider fortsatt en person 50 prosent med dette. Fremdriftsplanen indikerer at de tre første pilotutstillingene kan være på plass 31. mars 2021.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
100 % av verdensarvområdene skal ha forvaltningsplaner innen utgangen av 2019.	Forvaltningsplanene for Struve, Alta, Vegaøyen, Rjukan-Notodden, Røros og Circumferensen er oppdaterte. Oppdaterte forvaltningsplaner for Urnes og Bryggen forventes ferdigstilt først i 2020.	

BEVARINGSPROGRAM

Resultater for de ti bevaringsprogrammene i 2019

BEVARINGSPROGRAM FOR FREDEDE BYGNINGER I PRIVAT EIE (FRIP)

Mål

Hovedoppgaven for programmet er å sette i stand fredede bygninger i privat eie (FRIP) til ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020.

Tilskuddsmidlene til FRIP for 2019 (Prop. 1 S og RNB) er fordelt etter kriterier som antall fredete bygg, rapportering og framdrift.

Status og resultater

For FRIP er alle tilskudd fordelt til fylkeskommunene og Sametinget. Fordeling og prioritering er gjort regionalt.

Tilskuddsmottaker	Total tildeling 2019, inkl. tilsagnsfullmakt mill.kr.
Sum	159,0

Tabell 7: Tildeling 2019

I 2019 ble FRIP tildelt kr 159,0 mill. i tilskudd inkl. tilsagn. De tre største ble gitt Oppland (kr 17 mill.), Hordaland (kr 17 mill.) og Trøndelag (kr 15 mill.).

Fylkeskommunenes rapportering på tildeling og bruk av tilskuddsmidlene varierer.

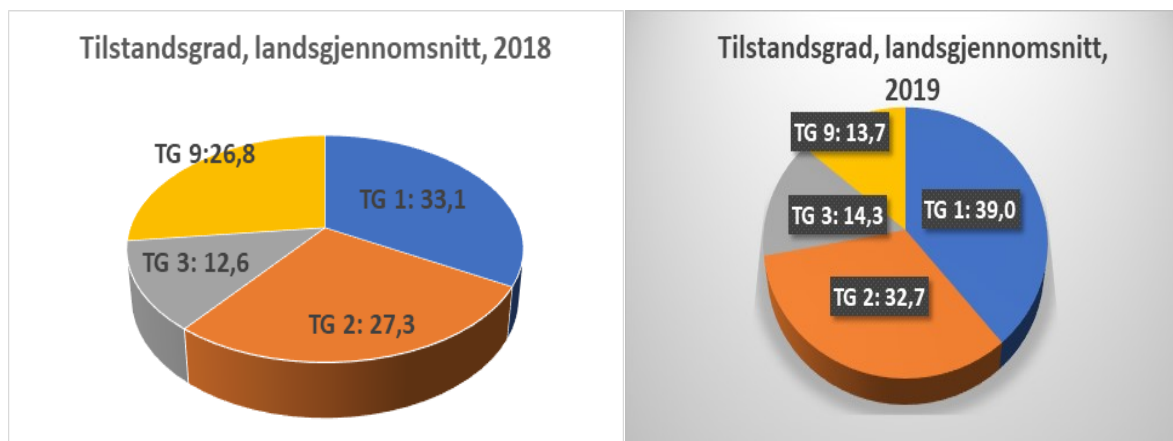
Vi ser god framdrift i bruk av tildelte midler og god rapportering hos de med de største andelene fredete bygg i privat eie. Vi tar høyde for at igangsatte og ferdigstilte istandsettingsarbeider kan være underrapportert.

Vi er i løpende dialog med regionalforvaltningen om bedret rapportering i bevaringsprogrammet. Vi ser resultater av dette, særlig for tilstandsregistreringen.

Tilsyn

I 2019 er det gjennomført tilsyn på tilskuddsforvaltning i Aust-Agder, Telemark og Vestfold (slås sammen fra årsskiftet). Siden 2015 er det gjennomført tilsyn i 14 fylkeskommuner på tilskuddsforvaltningen av post 71. Tilsynene har gitt utbytte både for de aktuelle fylkeskommunene og for Riksantikvaren.

Arbeid med å overføre FRIP-modellen til andre tilskuddsordninger følger oppgaveoverføringen til regionalforvaltningen. Oppfølging av bevaringsprogrammet blir derfor mer overordnet i inneværende år.

Figur 7: Registrert tilstandsgrad i prosent for fredede bygninger i privat eie per 1.1.2019 og 1.1.2020 (kilde: kulturminnedatabasen Askeladden).

	Antall FRIP	TG 1	TG 2	TG 3	TG 9
Lands- gjennomsnit t	3115	39	33	14	14

Tabell 8: Antall fredete bygninger med registrert tilstandsgrad, og prosentvis fordeling mellom tilstandsgradene.

Tilstandsgrad per januar 2020 er klart forbedret fra januar 2019 (se figur 7 og tabell 8). 39 prosent av de registrerte bygningene har et ordinært vedlikeholds nivå (TG 1). Dette er en markant økning siste år. Andelen med moderat vedlikeholdsbehov (TG 2) utgjør en tredjedel, noe som også er en tydelig framgang. Andelen bygg med ukjent tilstand (TG 9) ble halvert i løpet av fjoråret fra 26,8 prosent til 13,7 prosent. Dette er trolig noe av årsaken til at andelen bygg med umiddelbart behov for utbedring har økt 1,7 prosent. For en del kan det også være bygg som har forverret tilstand i løpet av bevaringsprogrammet.

Reduksjonen av TG 9 medfører at rapporterte tilstandstall er mer pålitelige, noe som gir sikrere grunnlag for oppfølging av bevaringsprogrammet enn tidligere.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Tettere oppfølging av FRIP over tid gjenspeiles i rapporteringen. Framover vil fortsatt tett oppfølging være nødvendig.

Framdriften i fylkeskommunene varierer mye.. Bare Nordland ligger an til å kunne nå målet om ordinært vedlikeholds nivå (TG 1) i løpet av 2020.

Samlet sett er det en markant forbedring i bygningsmassen sett under ett (TG 1, TG 2) fra 60 prosent til drøyt 70 prosent. En viss økning i TG 3 viser behovet for forebyggende vedlikehold på bygg som tidligere har oppnådd ordinært vedlikehold i bevaringsprogrammet.

Flertallet av fylkene ligger bedre an enn gjennomsnittet, noen betydelig over, men et mindre antall ligger til dels betydelig etter. Andelen ukjent tilstand er også svært ujevnt fordelt, med enkeltfylker med nær eller over halvparten av byggene i bevaringsprogrammet. Flertallet av disse står i sammenslåingsprosesser.

Målet om 3 prosent TG 9 for landet under ett er ikke nådd. Mange fylkeskommuner har imidlertid gjort en stor innsats de siste årene. Riksantikvaren vil fortsatt følge opp tilstandsregistreringen tett og har satt av midler til stimuleringstiltak også i 2020. Som oppfølging av Riksrevisjonens rapporter har Riksantikvaren arbeidet med å styrke tilskuddsforvaltningen i direktoratet og i regionalforvaltningen. Gjennomførte tilsyn i

fylkeskommunene viser at det fortsatt er behov for oppfølging. Samtidig har fylkeskommunene mer fokus på svakheter i etablerte praksiser og tiltak for å utbedre disse. Erfaring fra tilsyn og oppfølging av bevaringsprogrammet er innlemmet i arbeidet med utforming av digitalt søknads- og saksbehandlingssystem.

BEVARINGSPROGRAM FOR BRANNSIKRING AV STAVKIRKER

Mål

Brannsikring er nødvendig for å unngå tap av uerstattelige kulturminneverdier. Bevaringsprogrammet har som mål å holde brannsikringen av stavkirkene på et høyt nivå.

Status og resultater

Sikkerheten ivaretas ved at Riksantikvaren dekker årlig service av tekniske anlegg i alle de 28 stavkirkene, sørger for månedlig kontakt mellom sikringsrådgiver og kirkeiere, og 24 timers vakttelefonitjeneste.

Riksantikvaren gir i tillegg tilskudd til oppgradering av tekniske sikringsanlegg.

Tiltak 2019	Antall stavkirker
Utvidelse/ombygging slokkeanlegg	2
Bytte brannslangeskap	3
Klargjøring for videoanlegg	6 *
Nytt videoanlegg	4
Optimalisere utvendig deteksjon	1
Reservekraft	1

Tabell 9: Oversikt over brannsikringstiltak i stavkirker 2019

*6 kirker er klargjort og godkjent for graving til kommende videoanlegg.

Tilskudd og kjøp av tjenester summerte seg til ca. 20 mill. kr i 2019. Hovedfokuset fremover er tilfredsstillende slokkeanlegg innvendig og utvendig. Det gjøres vurderinger av dagens system. Mindre og større utbedringer gjøres ved behov. Vi jobber med å optimalisere utvendig deteksjon, samt klargjøring og innstallering av nye videoanlegg.

Riksantikvaren har i 2019 avholdt flere samordningsmøter der politi, brannvesen, teknisk etat i kommunene og eiere har diskutert hvordan man er rustet ved hendelser. Hvert annet år arrangerer Riksantikvaren samling for eiere og tilsynshavere ved stavkirkene, i år var samlingen i Sogn og Fjordane.

Riksantikvaren har i samarbeid med eierne ferdigstilt beredskapsplan for stavkirkene.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Flere sikkerhetstiltak bidrar til at brannsikringen av stavkirkene holdes på et høyt nivå.

Ønsket sikkerhetsnivå er satt noe høyere enn tidligere. Organisatoriske/tekniske tiltak gjenstår før vi kan sikkerhetskategorisere samtlige kirker som tilfredsstillende.

TILSKUDD TIL BRANNSIKRING AV TETTE TREHUSMILJØER

Mål

Tilskuddsordningen har som mål å styrke brannsikringen av rundt 180 tette trehusmiljøer med gammel verneverdig trehusbebyggelse.

Status og resultater

Riksantikvaren gir tilskudd til kommunene til deres arbeid med å brannsikre tette trehusmiljøer. Det er fordelt ca. kr 10,6 mill. til brannsikring av tette trehusmiljøer i 2019. Tilskuddene har i hovedsak gått til tekniske sikringstiltak som alarm- og slokkeanlegg, f.eks. loft- og fasadesprinkler og utvendige brannslanger. Det er også gitt tilskudd til utarbeidelse av brannsikringsplaner.

Riksantikvaren har i 2019 gitt et større tilskudd til brannsikring av den omfattende og svært verdifulle tette trehusbebyggelsen i Bergen. Det er også tildelt tilskudd til andre viktige områder som Rørros, Levanger og Sjøgata i Mosjøen. Det er prioritert tilskudd til steder hvor brannvesenets innsatstid er særlig lang, for eksempel fiskeværet Å og den tette trehusbebyggelsen på Kvitsøy som ligger på øyer langt fra brannvesen.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Det er vanskelig å sette konkrete mål for brannsikring av tette trehusmiljøer da områdene har så komplekse strukturer. Begrensede ressurser gjør det utfordrende å få gjennomført prosjekter i kommunene.

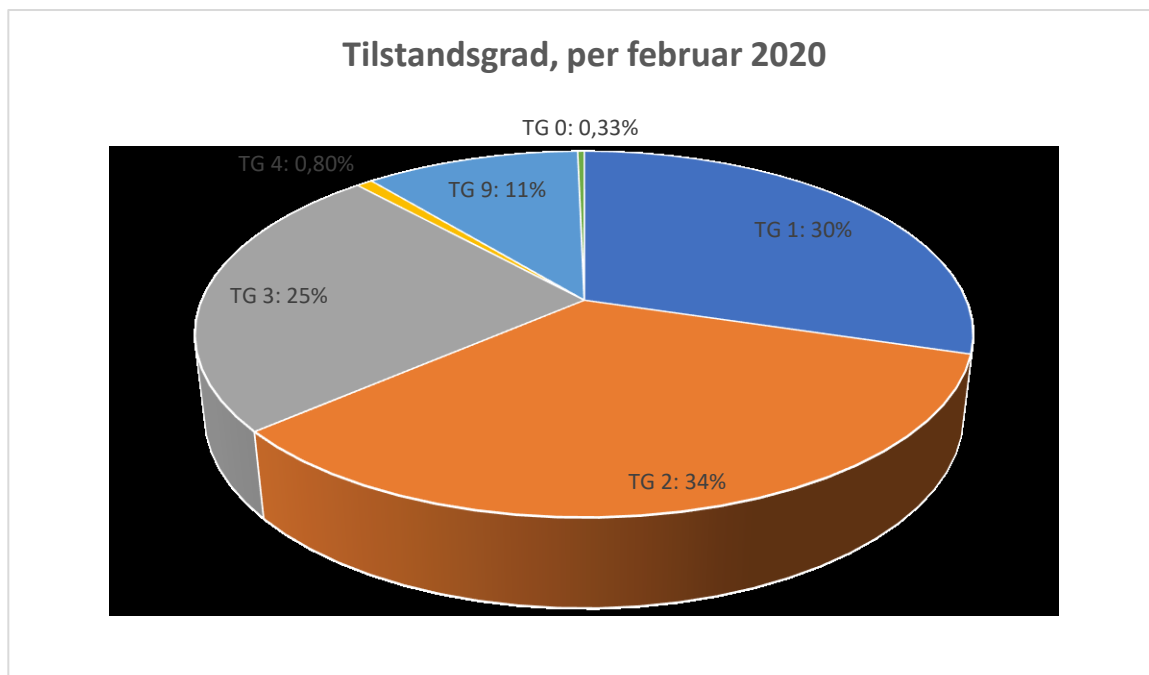
BEVARINGSPROGRAM FOR SAMISKE KULTURMINNER

Mål 1): Automatisk fredete samiske bygninger og deres tilstand skal være kartlagt innen 2017.

Registreringsprosjektet som startet i 2011 ble formelt ferdigstilt i 2017. Store deler av det gjenstående etterarbeidet ble utført i 2018 og 2019. Likevel vil det være behov for noe etterarbeid i form av oppdatering av Askeladden i 2020. Per 17.02.2020 er det registrert 883 automatisk fredete bygninger i Askeladden. Det antas at det totale antallet automatisk fredete samiske bygninger vil ende mellom 900 og 1000.

Registrert tilstandsgrad i prosent	Antall bygninger
TG 0: 0,3	3
TG 1: 29,7	262
TG 2: 34,0	300
TG 3: 24,6	217
TG 4: 0,8	7
TG 9: 10,6	94

Tabell 10: Oversikt over tilstandsgrad i prosent og antall bygninger.

Figur 8: Registrert tilstandsgrad i prosent for automatisk fredete samiske bygninger (kilde: kulturminnedatabasen Askeladden). Per 17.02.2020.

Jf. tabell 10 og figur 8 er tilstandsfordelingen stabil fra 2018 og 2019. Rundt 60 prosent har tilstandsgrad 2 (moderat vedlikeholdsbehov) eller 3 (betydelig vedlikeholdsbehov), det vil si at de har behov for tiltak. 30 prosent av bygningene har et ordinært vedlikeholdsnivå (TG 1). 0,33 prosent har ikke vedlikeholdsbehov (TG 0), mens 0,8 prosent er tapt/fjernet (TG4). I tillegg har 11 prosent av bygningene ukjent eller ikke registrert tilstand.

Mål 2): Det skal foreligge en plan for sikring, vedlikehold og istandsetting av prioriterte bygninger med høy verneverdi.

Status og resultater

Forvaltningsplan for bygningsmassen, med omforente prinsipper for utvelgelse av hvilke bygninger som skal prioriteres innenfor et fortsatt bevaringsprogram, ble ferdigstilt og vedtatt i Sametinget i 2017.

Mål 3): Bygningene skulle/skal være satt i stand til ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020.

Status og resultater

Om lag 60 bygninger har fått tilskudd til istandsetting over post 71 i årene 2011-2017, dvs. ca. 10 bygninger pr. år. Frem til 2018 har de årlige tilskuddene ligget på om lag kr 2 mill. kroner. Dette beløpet tredoblet seg til kr 6 mill. i 2018, og er videreført på samme nivå i 2019.

Måloppnåelse

Jf. figur 8 er det ikke realistisk at målet om et regulært vedlikeholdsnivå innen 2020 kan nås. Anslagsvis kan i underkant av 500 bygninger trenge istandsettingstilskudd, og andre bygninger vil trenge mindre tilskudd til forebyggende sikringstiltak.

Vi forventer å se virkningen av de økte tilskuddene først i løpet av de neste årene. De økte tilskuddene vil kunne ha en positiv effekt på måloppnåelsen på dette punktet.

BEVARINGSPROGRAM FOR STAVKIRKENE

Mål

Målet med bevaringsprogrammet for stavkirkene var å sette i stand alle de 28 stavkirkene i Norge innen 2015.

Status og resultater

Riksantikvaren har behov for å ivareta og utvikle kompetanse om stavkirkene. Både oppdrags- og grunnforskning på feltet er avgjørende for en forsvarlig forvaltning. Dokumentasjon av bygningskonstruksjoner og bygningshistorie er grunnleggende. Her ligger det til rette for samarbeid med relevant høyere utdanning ved universitet og høyskoler. I stavkirkeprogrammet ble det samarbeidet med bl.a. universitetene i Oslo og Bergen om undervisning for å stimulere kompetansebygging. Dette samarbeidet er foreløpig ikke videreført bl.a. pga. manglende institusjonell forankring.

Ved avslutning av stavkirkeprogrammet ble det klart at det er til dels store mangler i dokumentasjonen av mange av stavkirkene. Blant annet er det behov for å få fullstendige oppmålinger av flere av kirkene, også som ledd i overvåkningen av ikke-intenderte endringer over tid. Metoder som bygnings-skanning og fotogrammetri gir muligheter for supplerende dokumentasjon både til eksisterende og til nødvendige nye oppmålinger. Riksantikvaren har samarbeid med et forsknings- og dokumentasjonsprosjekt ved *Technische Universität München*.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Stavkirkeprogrammet ble avsluttet i 2015. Bevaringsprogrammet er i praksis endret fra istandsetting til sikring og vedlikehold. Riksantikvaren følger kirkeieernes arbeid med forvaltning og vedlikehold og er i fortløpende dialog om tiltak og rutiner.

BEVARINGSPROGRAM FOR MIDDELALDERRUINER

Mål

Målet for ruinprosjektet er at et utvalg av middelalderruiner skal være satt i stand slik at de har normalt vedlikeholds nivå. Kriterier for utvalg er de største anleggene, ruiner av nasjonal betydning og anlegg det er stort lokalt eller regionalt engasjement for.

Status og resultater

Ved utgangen av 2019 vil 27 ruinanlegg være ferdig konserverte. Et bredt nettverk av håndverkere, fagfolk i offentlig og privat virksomhet, eiere og andre er etablert. Flere anlegg har fått oppgradert informasjon og tilgjengelighet, og verdifull forskning er publisert.

Samlet vurdering av måloppnåelse

De ferdig konserverte ruinene er i stor grad mellomstore og mindre anlegg. De største anleggene, som f.eks. Selje, Steinvikholm, Tautra, Hovedøya og Lyse kloster er fortsatt under arbeid. Vi ser også at vi i større grad enn forventet må utføre etterkonservering og i noen tilfeller ytterligere tiltak for å håndtere økt belastning fra vann og vind. Dette gjelder f.eks. tårnet på Selje kloster og deler av klosterruinen på Tautra. Det er særlig viktig at vi ikke mister effekten av tidligere ressurskrevende tiltak.

Ved siden av de ferdige konserverte ruinene, er kompetansenettverket kanskje det mest verdifulle vi har oppnådd gjennom prosjektet. Dette vil komme det videre arbeidet med

ruinkonservering til gode. Samtidig har det stor overføringsverdi til kommende oppgaver, f.eks. med middelalderkirker og lignende anlegg.

BEVARINGSPROGRAM FOR FARTØY³

Mål

Bevaringsprogrammet for fartøy har som mål at et representativt utvalg bevaringsverdige fartøy skal ha et normalt vedlikeholds nivå innen 2020. Målet gjelder hele verneflåten, både fredede fartøy og fartøy med status som vernet skip.

Normalt vedlikeholds nivå betyr ikke det samme som slutført. Et fartøy som anses som ferdig istandsatt vil ha en situasjon av «normalt vedlikehold» i en periode på tre til syv år.

Status og resultater

Det er om lag 255 fartøy på vernelista, hvorav 14 er fredet, 1 er midlertidig fredet og for 6 er det varslet oppstart av fredningssak. Grunnet manglende kapasitet stoppet arbeidet med freding av fartøy opp i 2014.

Kompetansekartlegging

Fartøyvernsentrene

Gjennom bevaringsprogrammet for fartøy gir Riksantikvaren tilskudd til antikvarisk istandsetting og vedlikehold. Det er også viktig å sikre kompetanse som trengs for å ta vare på fartøyene. Tre nasjonale fartøyvernsentre mottar tilskudd (fellestjenestene mottar tilskudd fra post 75) for å utføre større oppdrag med dokumentasjon og restaurering av verneverdige fartøy og å dokumentere og videreføre maritime håndverksteknikker.

I 2019 har vi jobbet tett opp mot fartøyvernsentrene, og anbefalte tiltak i etterkant av evalueringen av fartøyvernsentrene i 2017 og 2018. Et viktig arbeid for å bedre måloppnåelsen til fartøyvernsentrene. Fokus har vært nye fellestjenester ved sentrene, tiltak for faglig utvikling og samarbeid, langsiktig plan for sentrenes arbeid 2020-2024 og kompetansekartlegging. Gjennomføringen av et kompetansekartleggingsprosjekt ved sentrene i november og desember 2019 innebærer at flere tiltak fra evalueringen kan kvitteres ut.

Prioritering

- Gjennomføre tiltak i etterkant av evalueringen av fartøyvernsentrene, med hovedfokus på kartlegging av nødvendig håndverksfaglig og akademisk kompetanse og kvalitetssikring av dokumentasjonsrapporter.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Rapport om kompetansebehov for hvert fag.	Riksantikvaren har gjennomført kompetansekartlegging ved fartøyvernsentrene.	
Antall kvalitetssikrede rapporter knyttet til istandsatte fartøy i kulturminneregisteret.	Riksantikvaren gjennomgår innsendte rapporter fra fartøyvernsentrene, gir tilbakemelding og drøfter rapportene i møter med fartøyvernsentrene.	

³ Arbeid med overføring av oppgaver (regionreformen) omtales også innunder dette punktet.

Fartøyvernsentrenes utfordring er mangelfull økonomisk langsiktighet og forutsigbarhet. En vurdering av fartøyvernsentrenes ressursbehov bør gjøres fremover. Ressursbehov i denne sammenheng peker på behovet for oppdrag for å ivareta og videreutvikle et minste minimum av kompetansen innen vedlikehold og restaurering av fartøy.

Bredalsholmen dokk og fartøyvernsenter hadde store økonomiske utfordringer i 2019. På oppdrag fra departementet har Riksantikvaren fått utført en utredning ved advokatfirmaet Kluge. De skulle se på mulighetsrommet i konkurranseregelverket for styring av oppdrag (gjennom tilskudd fra post 74) til fartøyvernsentrene. I utredningen skisseres det løsninger som skal vurderes nærmere i dialog med KLD.

Om resultatoppnåelse på prioriteringen

Riksantikvaren har prioritert tett oppfølging av fartøyvernsentrene i etterkant av evalueringen i 2017-2018. Vi vil særlig sikre god og målrettet bruk av tilskuddene til fellestjenester ved fartøyvernsentrene, post 75. Kompetansekartlegging av fartøyvernsentrene er vesentlig for videre prioritering av prosjekter og kompetansen hos dem. Vi følger sentrenes leveranser på post 75 tett opp for å sikre kvalitet.

Foreningsarbeid

Riksantikvaren har gitt prosjekttilskudd til Forbundet KYSTEN (KYSTEN) og grunntilskudd til Norsk Forening for Fartøyvern (NFF) fra post 74 fartøyvern (i henhold til Prop. 1 S). Vi arbeider med problemstillingen som oppstår ved at en nasjonal forening som NFF ligger under en post som i hovedsak skal forvaltes av fylkene (jf. regionreformen) og at de også er interesseforening for fartøy som ikke har status som vernet eller fredet.

Tilskudd

I 2019 ble det over post 74 tildelt i overkant av kr 63 mill. i tilskudd (32 fartøy, 8 SAVOS-fylker og -kommuner, 2 foreninger). SAVOS-ordningen innebærer at et politisk vedtak om økonomisk støtte til vernede fartøy utløser tilsvarende sum fra Riksantikvarens tilskuddspost. I 2019 økte søkermassen på SAVOS-ordningen, herunder to nye kommuner, med relativt store beløp sammenlignet med tidligere år. Følgende kommuner og fylker bidro med tilskudd til fartøy gjennom SAVOS-ordningen i 2019: Bergen, Hammerfest, Aust-Agder, Oppland, Rogaland, Trøndelag, Vest-Agder og Østfold.

Over post 75 ble det tildelt i overkant av kr 16 mill. i tilskudd til de tre fartøyvernsentrene Bredalsholmen Dokk og Fartøyvernsenter (BDF), Hardanger Fartøyvernsenter (HFS) og Nordnorsk Fartøyvernsenter og Båtmuseum (NNFA). Vi har erfart at fartøyvernsentrene har behov for en langsiktig plan som kan legges til grunn ved søknad om og prioritering av tilskudd. Slik kan riktig kompetanse prioriteres inn på de enkelte oppgavene. Dette er viktige grunnlag for videre arbeid i 2020.

Nasjonal verneplan for flytende kulturminner

Revidering av handlingsdelen av Nasjonal Verneplan for fartøy (2010-2017) ble ferdigstilt sommeren 2019. Oppfølgingen av punkter i evalueringen av fartøyvernsentrene i 2017 og 2018 og forberedelser til overføring av fartøyvernet (regionreformen) forårsaket forsinkelser.

Riksantikvaren har sendt KLD forslag til revidert nasjonal verneplan for flytende kulturminner for perioden 2019-2024. Verneplanen har samme visjon som 2010-2017 planen:

Å finne gode og langsiktige løsninger som gjør det mulig å bevare et representativt utvalg fartøy for fremtiden

Hensyn som særlig vektlegges i den reviderte planen er

- Vern gjennom bruk
- Ny forvaltningsmodell fra 2020
- Rammevilkårene for de ulike partene i fartøyvernet
- Regelverksutvikling
- Flere saksbehandlere og tettere oppfølging fra forvaltningen
- Behovstilpassede kunnskapsprosjekter
- Tettere samarbeid frivillige, forvaltningen og fartøyvernsentrene

Oppgaveoverføringen i forbindelse med regionsreformen

Riksantikvaren har i 2019 jobbet med å forberede overføringen av forvaltningsansvaret for verna og freda fartøy til de nye regionene fra 1. jan. 2020. Arbeidet fortsetter inn i 2020. Forvaltning av flytende kulturminner mangler et fagmiljø utenfor Riksantikvaren, og arbeidet med tilrettelegging, veiledning og opplæring er forventes å tilta de nærmeste årene.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Det er vanskelig å gi en samlet vurdering av måloppnåelsen for programmet som helhet. Avstanden mellom tilgjengelige tilskudd og behovet i fartøyvernet har økt de siste årene⁴. Bevaringsprogrammets mål er ikke mulig å nå med dagens budsjett. Tiltak/prosjekter som er igangsatt med tilskudd fra oss og fartøy som står i fare for å miste sertifikatene prioriteres. For enkeltoppgavene for 2019 imidlertid er måloppnåelsen, sett bort fra tilskuddsposten, bedre enn på mange år.

BEVARINGSPROGRAM FOR TEKNISKE OG INDUSTRIELLE KULTURMINNER

Mål

Målet med bevaringsprogrammet er å sette i stand og vedlikeholde de femten prioriterte tekniske og industrielle anleggene.

Normalt vedlikeholds nivå må ikke forveksles eller likestilles med slutført. Tekniske og industrielle kulturminner vil også etter at de har oppnådd normalt vedlikeholds nivå ha behov for tilskudd for å dekke vedlikehold og eventuelle skader eller andre behov.

Status og resultater

Status for istandsettelse

Per 31. desember 2019 har 10 av 15 anlegg status som istandsatt. Anlegg med status *istandsatt* har fremdeles store istandsetting- og vedlikeholdsbehov.

Ved enkelte anlegg er behovet ekstraordinært. Riksantikvaren besluttet i 2019 å omgjøre statusen til Klevfos Cellulose- og Papirfabrik fra *istandsatt* til *ikke istandsatt*.

Fabrikkbygningen er i akselererende forfall som følge av tidligere kjemikaliebasert produksjon. I tillegg gjenstår det store istandsettingsbehov ved Rjukanbanen, Haldenkanalen og Odda smelteverk.

⁴ Behovene er også store blant tekniske og industrielle kulturminner utenfor bevaringsprogrammet (som jernbane og andre fredede tekniske og industrielle kulturminner). Slike anlegg bidrar i større grad med egenfinansiering eller økonomisk støtte fra tredje parter enn anlegg i bevaringsprogrammet.

Ved overgangen til 2020 er behovene ved anleggene langt større enn hva som kan dekkes ved framskrivning av tilskuddsposten, spesielt for anleggene Rjukanbanen, Haldenkanalen, Odda smelteverk og nå også Klevfos. Situasjonen er noe forverret de siste årene, som følge av særdeles store kostnader ved både Rjukanbanen (istandssetting av slippen på Tinnoset) og Odda (Ovn 3). I tillegg har Klevfos ukjent omfang både teknisk og kostnadmessig.

Anlegg	Innskrevet	Status
Odda smelteverk	2013	Ikke istandsatt
Tyssedal kraftverk	1997	Istandsatt
Sjølingstad Uldvarefabrik	1997	Istandsatt
Salhus Tricotagefabrik	1997	Istandsatt
Bredalsholmen Dokk	2015	Ikke istandsatt
Kistefos Træsliberi	2002	Istandsatt
Spillum Dampsag og Høvleri	1997	Istandsatt
Atlungstad Brenneri	2013	Istandsatt
Neptun Sildoljefabrikk	1997	Istandsatt
Rjukanbanen	2011	Ikke istandsatt
Haldenkanalen	2013	Ikke istandsatt
Næs jernverksmuseum	1997	Istandsatt
Folldal gruver	2002	Istandsatt
Klevfos Cellulose- og Papirfabrik	1997	Ikke istandsatt
Fetsund Lenser	1997	Istandsatt

Tabell 11: Oversikt over status for istandssetting av teknisk-industrielle anlegg 2019.

Fredning

5 av 15 anlegg i bevaringsprogrammet er fredet. For de resterende ti ble det startet opp fredningssaker i 2018 som fremdeles pågår.

Tilskudd

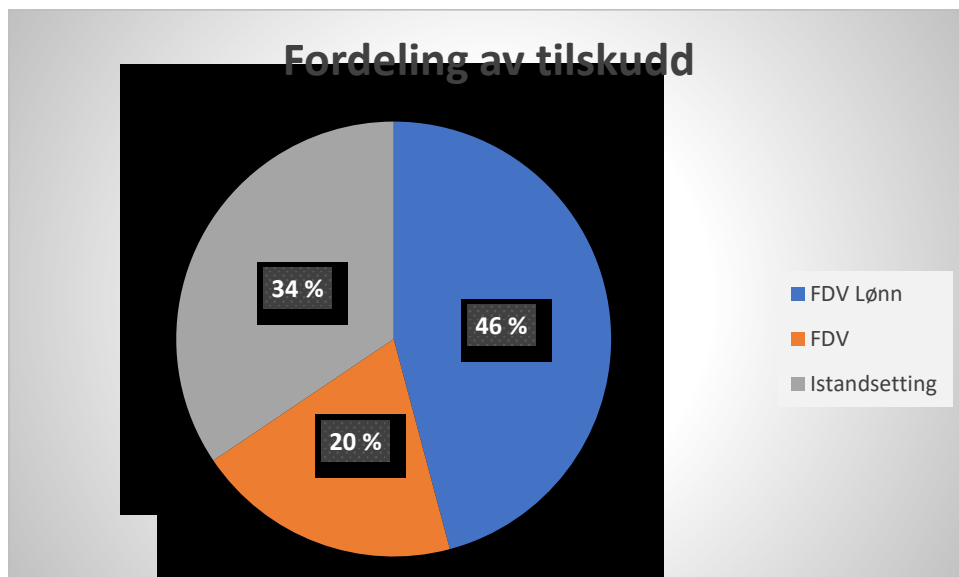
I 2019 er det gitt kr 58,0 mill. i tilskudd til tekniske og industrielle kulturminner (TIK) over post 72. Kr 54 mill. av disse var forbeholdt anleggene i bevaringsprogrammet.

Anlegg	Tilskudd
Atlungstad Brenneri	2,3
Bredalsholmen Dokk	3,9
Fetsund Lenser	4,4
Folldal Gruver	3,9
Haldenkanalen	3,9
Kistefos Træsliberi	3,5
Klevfos Cellulose- og Papirfabrik	1,5
Neptun Sildoljefabrikk	2,0
Næs Jernverksmuseum	2,2
Odda smelteverk	4,0
Rjukanbanen	10,9
Salhus Tricotagefabrik	3,7
Sjølingstad Uldvarefabrik	4,2
Spillum Dampsag og Høvleri	3,0
Tyssedal kraftverk	0,3

Tabell 12: Oversikt over fordeling av tilskudd for anlegg i bevaringsprogrammet.

I tråd med Prop. 1 S (2018-2019) har Riksantikvaren prioritert tilskudd til forvaltning, drift og vedlikehold (FDV) ved de prioriterte anleggene

- lønn til FDV-stillinger: kr. 23,4 mill.
- FVD: kr. 10,4 mill.
- Istandsettingsprosjekter: kr. 20,1 mill. (se figur 9 for prosentvis fordeling)

Figur 9: Områdeprioritering av tilskudd innenfor teknisk-industrielle anlegg. Prosent.

Riksantikvaren har i 2019 gitt en mindre andel av tilskuddsposten til kulturminner utenfor bevaringsprogrammet. Se tabell 13 for fordeling av tilskudd.

Kulturminne	Tilskudd
Auli Mølle	248 000
Bergen Kringkaster	30 000 (overførte midler fra 2018)
Freiabilen	200 000
Gloster Gladiator	1 000 000
Hagevik tønnefabrikk	85 811
Indre Ofredal sagbruk	1 500 000
Nes Gardssag	104 719 (overførte midler fra 2018)
Skaland Grafittverk	300 000 (overførte midler fra 2018)
Tjørnvåg Spekkeri	46 000 (overførte midler fra 2018)

Tabell 13: Oversikt over fordeling av tilskudd for anlegg utenfor bevaringsprogrammet. Kroner.

Evaluering av tilskuddsordningen

I 2019 ble tilskuddsordningen til TIK evaluert. Verneplanen for TIK er fra 1994, og spørsmålet er om bevaringsprogrammet gjenspeiler mangfoldet av TIK i dag. Agenda Kaupang AS fikk oppdraget å peke på behov og muligheter ved utforming av en eventuell ny tilskuddsordning og et nytt bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner.

Måloppnåelsen for tilskuddsordningen og bevaringsprogrammet ble vurdert som tilfredstillende og innretningen hensiktsmessig. Utpekte forbedringsområder var imidlertid flere.

- Bedre samordning mellom KLD og KUD på kultur-, museums- og kulturminnefeltet

- Tilskudds-ordningene til TIK og musebør i større grad sees i sammenheng.
- Tydeligere forventninger om spleiselag mellom stat, fylkeskommune og andre bidragsytere ved tildeling av midler. Dette tillegges vekt ved tildeling av midler til anlegg utenfor, men mer uklart for anlegg innenfor bevarings-programmet.
- Behov for å etablere et oppdatert faglig kunnskapsgrunnlag som grunnlag for å utarbeide mål, prioriteringer og virkemidler for å sikre vern av viktige tekniske og industrielle kulturminner.

I forbindelse med overføring av forvaltningen av tilskuddsordningen til fylkeskommunen fra 2021 bør det legges klare føringer for bruk av FDV-midler til anlegg innenfor bevaringsprogrammet. Slik kan det sikres at de investeringene som er gjort i bevaringsprogrammet blir tatt vare på. For mest mulig effektiv forvaltning av tilskuddsordningen, bør fylkeskommunene bruke Riksantikvarens digitale forvaltningsløsning som er under utvikling. Riksantikvarens veiledning og støtte til fylkeskommunene, særlig i en overgangsperiode må også ta høyde for ulikt kompetansenivå i fylkeskommunene ved forvaltning av denne type anlegg.

Tilskudd til TIK har vært et viktig virkemiddel for at mål som er satt for tilstandsgrad og vedlikehold langt på vei er nådd. Å vurdere tilskuddsordningens måloppnåelse for anlegg utenfor bevaringsprogrammet er imidlertid vanskelig, fordi konkrete mål mangler for hvilken type anlegg som skal prioriteres og hvordan de skal vedlikeholdes. Tilskuddsmidlene til slike anlegg har imidlertid ført til at en større bredde av TIK er blitt istandsatt, da det er typer av anlegg som ikke er representert i bevaringsprogrammet som er prioritert ved tildeling.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Tilskudd bidrar til opprettholdelse og økning av tilstandsgrad, men behovene er i flere tilfeller større enn det som dekkes av tilskuddene. Evalueringen av tilskuddsposten vil være et viktig verktøy i det videre arbeidet med bevaringsprogrammet og tilskuddsordningen. Det gjelder også i arbeidet med overføring av tilskuddsordningen til fylkeskommunene fra og med tilskudds-runden 2021.

BEVARINGSPROGRAM FOR BERGKUNST (BERG) (NASJONALT MÅL 2.2.)

Mål

I 2019 er det gitt tilskudd til dokumentasjon, skjøtsel og sikring, og til formidling og tilrettelegging av bergkunst for publikum. Det pågår tiltak over hele landet i regi av fylkeskommunene og de arkeologiske forvaltningsmuseene. utfordringer slik som gjengroing og flere tilfeller av hærverk senere år gjør at tiltak for å opprettholde ønsket tilstand på utvalgte lokaliteter vektlegges. Nye tilskudd til skjøtsel og tilretteleggingstiltak i 2019 omfatter 139 lokaliteter (se tabell 14).

Tiltak BERG	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antall lokaliteter	73	101	124	91	112	129	154	139

Tabell 14: Automatisk fredete kulturminner (Askeladden) i BERG der det ble igangsatt skjøtselstiltak og/eller tilrettelegging, fordelt på året tilsagnet ble gitt.

Det pågår også metodeutvikling innen lyssetting, dokumentasjon og digital formidling. I samarbeid med Universitetsmuseet i Bergen ble det arrangert tre dagers workshop og studietur i mai, for prosjektpartnere og deltagere fra Verdensarvsenter for bergkunst – Alta

Museum. Det er også etablert prosjektsamarbeid med Sverige om bevaring, 3D dokumentasjon og formidling av bergkunst gjennom Interregprosjektet Samhell.

Tilstandsgrad BERG	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lokaliteter med ordinært vedlikeholds nivå	96	147	155	179	402	461	481
Lokaliteter tilrettelagt for publikum med ordinært vedlikeholds nivå	22	47	68	75	77	91	109

Tabell 15: Automatisk fredete kulturminner (Askeladden) rapportert i BERG med ordinært vedlikeholds nivå jf. nasjonalt mål 2.2. Status totalt i programmet pr år.

Totalt er det gitt 7,8 mill. kr. i tilskudd fra programmet i 2019 (post 70).

Samlet vurdering av måloppnåelse

Progresjonen i forhold til *realitetsjusterte* program mål er god, basert på tilgjengelige ressurser. Mange tiltak i programmet fanges ikke av de nasjonale eller kvantitative målene.

BEVARINGSPROGRAM FOR UTVALGTE ARKEOLOGISKE KULTURMINNER OG KULTURMILJØ (BARK) (NASJONALT MÅL 2.2.)

Mål

Målet for programmet er at et representativt utvalg arkeologiske kulturminner og kulturmiljø skal sikres og gjøres tilgjengelig for publikum innen 2020.

Status og resultater

I 2019 er det både iverksatt og videreført tiltak innen sikring, skjøtsel og tilrettelegging av kulturminner over hele landet. Mange prosjekter er flerårige og mottar tilskudd over flere år. Flere lokaliteter i Askeladden kan inngå i et BARK prosjekt (se tabell 16). P.t. er 105 større og mindre BARK prosjekter (skjøtsel og tilrettelegging) fullført, mens mer enn 700 lokaliteter så langt har inngått i programmet.

Tiltak BARK	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antall lokaliteter	73	107	131	170	81	63	103	56
Antall BARK prosjekter	48	37	40	28	30	28	32	24

Tabell 16: Automatisk fredete kulturminner (Askeladden) i BARK der det ble igangsatt skjøtselstiltak og/eller tilrettelegging og antall objekter/prosjekter disse inngår i, fordelt på året tilsagnet ble gitt.

Arbeidet utføres av fylkeskommuner og Sametinget i samarbeid med kommuner og andre lokale partnere. Årets BARK-seminar for regional forvaltning ble avholdt i Harstad i september, med befaring til BARK prosjekter på Bjarkøy og Grytøya. Det er også avholdt flere arrangementer i forbindelse med åpning av tilretteleggingsprosjekter i løpet av året.

Tilstandsgrad BARK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lokaliteter med ordinært vedlikeholds nivå	93	145	291	334	363	455	420
Lokaliteter tilrettelagt for publikum med ordinært vedlikeholds nivå	70	93	193	213	238	341	309

Tabell 17: Automatisk fredete kulturminner (Askeladden) rapportert i BARK med ordinært vedlikeholds nivå jf. nasjonalt mål 2.2. Status totalt i programmet pr. år.

Tilstandsreduksjon fra 2018 skyldes kulturminner i prosjekter som har utgått fra programmet i 2019.

Totalt er det gitt kr 2,2 mill. i tilskudd fra programmet i 2019 (post 70).

Samlet vurdering av måloppnåelse

Progresjon i forhold til *realitetsjusterte* program mål og tilgjengelige ressurser er god. Mange positive effekter av programmet fanges ikke av de nasjonale eller kvantitative målene.

BEVARINGSPROGRAM FOR VERDENSARV

Mål

De norske verdensarvområdene skal utvikles til gode eksempler (fyrtårn) på den beste forvaltningen av natur- og kulturminner i Norge. I tillegg lister St. meld. nr. 26 (2006-2007) egne mål for flere av stedene. Disse kan sammenfattes som tre mål:

- Best mulig tilstand
- Best mulig forvaltning
- Best mulig formell beskyttelse

Dette gjenspeiler forpliktelsene i Unesco-konvensjonen (1972) for vern av verdens kultur- og naturarv. De åtte verdensarvstedene er Urnes stavkirke, Struves Meridianbue, Bergkunsten i Alta, Bryggen i Bergen, Røros bergstad og Circumferensen, Vestnorsk fjordlandskap (natur), Vegaøyan (kulturlandskap) og Rjukan-Notodden industriarv.

I henhold til styringsparameter i TB 2019 trenger verdensarvstedene oppdaterte forvaltningsplaner. Forvaltningsplanene for *Struves meridianbue*, *Bergkunsten i Alta*, *Vegaøyan* og *Rjukan – Notodden industriarv* er oppdaterte, dvs. 50 prosent av verdensarvstedene.

Arbeidet med ny forvaltningsplan for *Røros bergstad* og *Circumferensen* ble ferdigstilt i 2019 og er nå på høring. Forvaltningsplanene for *Bryggen* og *Vestnorsk fjordlandskap* (begge delområdene) trenger revisjon, arbeidet ble igangsatt på Bryggen mot slutten av 2018. Manglende kapasitet har forsinket ferdigstillingen av forvaltningsplanen for *Urnes stavkirke*. For Urnes stavkirke er også definering og avgrensing av buffersone under arbeid. Det samme er tilfellet for Bryggen, der det i tillegg arbeides med konkretisering og spesifisering av verdensarvverdiene. Forvaltningsplanen for Bryggen forventes ferdig oppdatert i 2020. Forslag til buffersone for Bergkunsten i Alta er ferdigstilt og innarbeidet i kommuneplanen for Alta kommune. Planen skal på 2. gangs høring i 2020.

Verdensarvsenteret for Vegaøyan verdensarv ble åpnet i nytt bygg i juni 2019.

Verdensarvsenteret for Røros bergstad og Circumferensen er etablert under Rørosmuseet og foreløpig lokalisert til Smelthytta, mens et nybygg planlegges.

Bryggen i Bergen

Status og resultater

I 2019 er istandsettingsarbeidene i Bredsgården og Svensgården videreført. I Svensgården stoppet istandsettingsarbeidene delvis opp i 2019. Arbeidene forventes igangsatt igjen tidlig i 2020 og Vestland fylkeskommune vil forsterke oppfølgingen. Det er gjennomført forprosjekt for Holmedalsgården (6-7b), samt ulike mindre sikrings- og prosjekteringstiltak. Forutsatt tilskudd er det planlagt oppstart av mindre prosjekter samt forprosjekter i Jacobsfjorden (6a, 5b) og Bredsgården (1a) i 2020. I 2017 startet en prosess for å komme frem til kostnadsreduserende tiltak i istandsettingen av Bryggen, som har ført til en mer differensiert istandsettingspraksis der noen bygninger gjennomgår mer omfattende istandsetting enn andre. Fremdeles har en rekke av Bryggens 61 bygninger omfattende istandsettingsbehov. Grunnvannsprosjektet er avsluttet, og er nå over i en overvåkingsfase. NIKU utfører

miljøovervåkingen på vegne av Riksantikvaren. Miljøovervåkingen skal måle setningsutviklingen på bygningene og grunnvannsnivået på Bryggen. Målet er å sikre bygningene og sikre gode bevaringsforhold for de arkeologiske kulturlagene. Videre skal overvåkingen av setningsutviklingen overføre kunnskapen til kulturlag i middelalderbyene og andre arkeologiske kulturminner.

Overvåkingen viser at måloppnåelse med maks. 1 mm. setningshastighet per år er oppnådd i store områder, samt at grunnvannsnivået er hevet. Videre overvåking og analyser kan avdekke behov for avbøtende tiltak.

Verdensarvråd og fagråd er etablerte og operative. Riksantikvaren deltar i fagrådet og inviteres som fast observatør til møter i verdensarvrådet.

I 2019 er det gitt tilskudd på kr 16,25 mill. inkl. tilsagnsfullmakt for 2019 (kr 3 mill.). Tilskuddet forvaltes delvis av Hordaland fylkeskommune og nyttes til Prosjekt Bryggen med store pågående prosjekter i Svensgården og Bredsgården. Det er viktig for istandsettingen av Bryggen at to prosjekter kan holdes i gang parallelt. og kr 11,9 mill. av Riksantikvarens tilskudd går derfor til Prosjekt Bryggen. Kr 1,0 mill. er øremerket stillingen som verdensarvkoordinator (forvaltes av Bergen kommune/Byantikvaren). Videre tildeles Stiftelsen Bryggen kr 0.2 mill. til formidling/besøkscenter og endelig Bryggens museum kr 150 000 til drift av nettsider og digitalisering av historiske data.

Samlet vurdering av måloppnåelse

I største delen av verdensarvområdet er nå setningshastigheten i grunnen redusert til et akseptabelt nivå, maksimum 1 mm pr. år. Grunnvannsprosjektet er nå derfor over i en overvåkingsfase.

Når det gjelder bygningene, så er Bredsgården i ferd med å bli ferdig istandsatt, dette gjelder frontbygningene som er de mest utfordrende å sette i stand i forhold til hele husrekken bakover. I Svensgården har arbeidene blitt forsinket grunnet usikkerhet rundt etterbruk.

Røros bergstad og Circumferensen

Status og resultater

Utkast til ny forvaltningsplan er sendt på høring. Tilskudd i 2019 gikk i hovedsak til videreføring av langsiktige satsinger, samt til enkelte andre prosjekter. Midler går via Trøndelag fylkeskommune til istandsetting av fredede bygninger i verdensarvområdet. Røros kommunes tildelte midler ble i 2019 fordelt til følgende⁵:

- verneverdig bebyggelse i og utenfor bergstaden. Røros kommune gir tilskudd til huseiere for bevaring og istandsetting av originale bygningsdeler ved bruk av tradisjonelle håndverksmetoder og materialer,
- *Uthusprosjektet*, ble i 2019 formelt utvidet til også å omfatte de andre Circumferens-kommunene. Prosjektet har ved siden av sine konkrete resultater også en kompetansebyggende funksjon
- arbeidet i *Småsetran* og byhagene ble videreført med istandsetting av hus, lauer og uthus. tilstandsvurdering av gravminner ved Røros kirke
- støtte til forbonde- og lasskjørerkulturen
- koordinatorstillingen.

⁵ De ekstra lasskjørermidlene til økt stall- og overnattingskapasitet fra høsten 2018 er i 2019 viderefordelt fra fylkeskommunen.

Engerdal kommunes tildelte midler ble fordelt til følgende:

- «satelittformidling» (digital modell) fra Drevsjø i samarbeid med verdensarvsenteret på Røros.

Os kommunes tildelte midler ble fordelt til følgende:

- vedlikehold av bebyggelse på Narjordet
- et forprosjekt for restaurering og omgjøring av driftsbygning på Oddentunet (under Anno Museums ledelse) ble gjennomført i 2019 og arbeidet vil bli igangsatt i 2020.
- skjøtsel og tilrettelegging på Gruvåsen i Dalsbygda.

I august ble 30-årsjubileet for statlig reguleringsplan for Småsetran markert. Verdensarvsenteret ble åpnet 27. september. Frednings- og reguleringsplan av Femundshytten er godt i gang. Det er arbeidet videre med skilting langs hovedveiene. Rørosmuseets forvaltning av eiendommene etter Røros Kobberverk fungerer meget bra etter at Statsbygg overtok eieransvaret, med økte tilskudd. Tilgangen til kvalifiserte bygningshåndverkere er miniumsfaktoren for istandsetting av bygninger.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Måloppnåelse i arbeidet med å sikre og formidle verdensarvverdiene vurderes som meget god. Det er god oppslutning om arbeidet i verdensarvråd og faggruppe, og godt samarbeid mellom verdensarvkoordinator, kommuner, fylkeskommuner, museer og Riksantikvaren.

Bergkunsten i Alta, verdensarv

Status og resultater

Forvaltning av bergkunsten i Alta skal være fyrtårn i forvaltningen av all bergkunst. Mål for arbeidet følger forvaltningsplanen med handlingsdel.

Alta Museum (VAM) er verdensarvsenter med koordinatorfunksjon og oppdatert forvaltningsplan. Området har samarbeidsgruppe, Verdensarvrådet ble etablert i 2018. Grunnet sammenslåingen av Troms og Finnmark til ny region er ikke verdensarvrådet operativt. Oppnevning av nye representanter forventes i første halvår 2020.

Tilskuddsmidlene dekker utover koordinatfunksjonen følgende:

- videreføring av arbeidet med åpent digitalt bergkunstarkiv (www.rockart.no)
- dokumentasjon og tilstandsvurdering av bergkunst
- vegetasjonskontroll av bergflatene og områdene rundt
- innlegging av data i kulturminnedatabasen Askeladden
- fortsatt oppgradering av uteområdene i Hjemmeluft, og sikring i Hjemmeluftområdet etter flere tilfeller av hærverk

Arbeidet med bergkunsten i Alta samordnes med øvrig arbeid innenfor bevaringsprogrammet Bergkunstprogrammet (BERG) og midlene til dette.

Forslag til buffersoner for Bergkunsten i Alta er ferdigstilt. Fastsetting av buffersoner vil bidra til mer forutsigbar forvaltning av bergkunsten.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Fremdrift og måloppnåelse vurderes som god. Skjøtsel og sikring av bergkunst er et evigvarende arbeid. Med kontinuerlig og årvisst oppfølging holdes bergkunsten ved like. Forskning og videreutvikling av dokumentasjonsmetoder og standarder er viktig for arbeidet. Opplæring av tilsatte arkeologer ved museet inngår i dette.

Urnes stavkirke

Status og resultater

Verdensarvrådet for Urnes stavkirke ble etablert i 2017, og er en styrking av forvaltningen av verdensarvstedet. Arbeidet med en samlet forvaltningsplan og utarbeiding av buffersone for verdensarven har stoppet opp grunnet kapasitetsutfordringer.

Verdensarvkoordinatoren finansieres av tilskuddsordningen. Koordinatoren følger opp den daglige forvaltningen av Urnes stavkirke i samarbeid med Fortidsminneforeningen (eier), Luster kommune, lokallag og regional og sentral kulturminneforvaltning. I 2019 var det 40 år siden innskrivingen av Urnes stavkirke på verdensarvlisten. Dette ble behørig markert.

I 2019 ble skjøtsel av kirkens omgivelser med kirkegården prioritert. Ordningen med tunverter der lokal ungdom ansettes i sommerhalvåret fungerer svært godt. Tunvertene veileder besøkende og utfører skjøtelsoppgaver. Ordningen finansieres gjennom et spleiselag mellom lokale og sentrale aktører.

Planleggingen av bygging av et verdensarvsenter er startet og autorisasjon ble gitt i 2019. I tillegg til tilsynshaver er det opprettet en ny full stilling for det kommende verdensarvsenteret..

Det er krevende for et lite miljø å håndtere flere og tunge prosesser samtidig, noe som kan påvirke framdriften. Godt samarbeid mellom lokale krefter, kommunen, Fortidsminneforeningen og kulturminneforvaltningen er positivt for fremdriften og forvaltningen av Urnes. Vedlikehold av Urnes stavkirke må samordnes med bevaringsprogrammene for stavkirker og brannsikring.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Fremdrift og måloppnåelse vurderes som tilfredsstillende. Bevaring av Urnes stavkirke er et kontinuerlig arbeid og krever årlig oppfølging og tilsyn.

Vegaøyen

Status og resultater

Ordningen med bygningsvernmidler har siden 2006 ført til gjennomføring av i alt 85 istandsettingsprosjekter i kjerneområdet og buffersonen. Det er ca. 400 SEFRAK-registrerte bygg i området. Kommunen og Helgeland museum ønsker å legge til rette for et verksted/senter på Vega for bygningsvern.

Verdensarvsenteret på Gardsøya åpnet i juni 2019.. Kulturvernkonsulenten på Vega (50 prosent bygningsvernstilling), er viktig for videre gjennomføring av istandsetting. Kystkommunene på Helgelandskysten arbeider med den interregionale Kystplan Helgeland. Delen av planen som omhandler Vega kommune har vært under diskusjon også i 2019, herunder tålegrenser mellom akvakultur og verdensarvverdier. Vega kommune er ansvarlig for å gjennomføre en konsekvensutredning som ivaretar verdensarvverdiene.

I 2019 ble det gitt tilskudd inkl. tilsagnsfullmakt (kr 1,0 mill.) på 1,9 mill. Tilskuddet forvaltes av Nordland fylkeskommune og går til: går til bevaring og istandsetting av hus og ærfuglhus, til gjennomføring av tranmalingsprosjekt, og ærfuglarkitekturprosjekt, til oppfølging av forvaltningsplanens mål om å sikre bygningsarven i området og i buffersonen og til dokumentasjons- og formidlingstiltak ved verdensarvsenteret.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Fremdrift og måloppnåelse vurderes som tilfredsstillende når det gjelder kulturminner og bygningsvern. Det er imidlertid store behov for bevarings- og istandsettingstiltak, samt tilstandsregistreringer og dokumentasjon.

Industriarven Rjukan-Notodden

Status og resultater

Store istandsettingsarbeider har pågått i flere år på både Rjukan og Notodden.

Tilskudd i 2019 er benyttet til å følge opp/ avslutte igangsatte arbeider.

I Notodden har det vært aktivitet knyttet Lienfoss bru og tømmerrenna i Tinnelva. Arbeidet på Tømmerrenna er stipulert å vare til 2024.

På Rjukan er det gledelig at arbeid med Mannheimen⁶ (største enkeltprosjekt) er ferdigstilt. Det ble gitt tilskudd til privatboliger i bysamfunnene gjennom *Company town* (istandsettingstilskudd for private huseiere). Tilskudd har positiv effekt. Rjukanbanen utgjør sammen med den statlige Tinnosbanen attributtet transportsystem av verdensarven. Systemet utgjør en tung del av Norsk Industriarbeidermuseum (NIA) sin portefølje av teknisk-industrielle attributter til verdensarven. Tilskudd går i hovedsak til den landbaserte delen av dette (jernbanestrekning Mæl-Rjukan). Det er store istandsettingsarbeider på Slippen på Tinnoset, som er nødvendig for at fartøyene kan gjennomgå pålagt sertifisering for passasjertrafikk. Det har videre foregått undersøkelser og initiativer for ny godstrafikk på Tinnosbanen, som vil innebære nødvendig opprusting av banen og samtidig åpne for museal passasjertrafikk også på denne strekningen, i samkjøring med fartøy på Tinnsjøen. Sikring av Hydrogenfabrikken/Tungtvannskjelleren og etablering av formidlingsbygg er et prosjekt som har startet opp etter utgravningen av Tungtvannskjelleren og tilskuddsmidler ble i 2019 bevilget til oppstart. Prosjektet er omfattende, også for NIA som prosjekteier og tiltakshaver.

Tilskudd til Rjukan-Notodden industriarv ses i sammenheng med tilskuddsposten til teknisk-industrielle kulturminner og fartøyvern.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Fremdrift og måloppnåelse vurderes som tilfredsstillende.

Vestnorsk fjordlandskap

Status og resultater

Vestnorsk fjordlandskap har per 2019 verdensarvråd, og koordinatorfunksjon og forvaltningsplan for hvert av delområdene. Det er behov for revidering av forvaltningsplanene.

Søndre delområde (Nærøyfjorden) har en istandsettingsplan for bygninger. Rullering av denne ble startet opp i 2019 og den utvides til å gjelde også andre kulturminner utover bygninger. I nordre delområde er Norsk Fjordsenter i Geiranger autorisert som verdensarvsenter under autorisasjonsordningen som styres av Miljødirektoratet.

Vestnorsk fjordlandskap har ikke buffersone, siden det ved nominasjon ble det gitt et såpass stort område at buffersone ble vurdert ikke å være nødvendig. Utslipp fra skipstrafikk

⁶ Jf. brann.

(krysstøkt) til luft og sjø har belastet fjordene i tiltakende grad. Sjøfartsdirektoratet har i 2018 utferdiget et regelverk som kan avvise forurensende fartøyer i verdensarvfjordene. Tilskuddsmidler går til istandsetting av bygninger, konstruksjoner (veier, murer og brygger f. eks.) og andre spor etter bosetting etter søknader til og prioritering fra fylkeskommunene. Verdsarvrådet har søkt om tilskudd til stillinger som restaureringsleder i begge delområdene. Målet er bedre kvalitet på søknader fra eiere, og derigjennom positiv effekt for bygningsarven og lokal aktivitet.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Fremdrift og måloppnåelse vurderes som tilfredsstillende.

Struves meridianbue

Status og resultater

Forvaltningsplanen ble vedtatt i 2017 og ligger til grunn for forvaltningen av Struves meridianbue. Tiltaksdel av vedtatt forvaltningsplan ble fulgt opp i 2019. I 2019 ble arbeid med formidlingsplan og tilretteleggingstiltak ved punktene i Alta og Kautokeino prioritert. Verdsarvrådet ble konstituert primo 2018, og er praktisk samordnet med verdensarvrådet for Bergkunsten i Alta. Grunnet sammenslåingen av Troms og Finnmark til ny region er ikke verdensarvrådet operativt. Oppnevning av nye representanter forventes i første halvår 2020. I 2018 ble en plan for etableringen av verdensarvsenter utarbeidet. Det er besluttet at senteret samordnes med Gjenreisingsmuseet i Hammerfest og skal ha en satellitt i Kautokeino. Verdsarvkoordinatorfunksjonen er lagt til Alta museum. En partnerskapsavtale mellom kommunene og fylkeskommunen skal legges til grunn. Skjøtselsoppgaver er utført på Meridianstøtten i Hammerfest, punktet Lille Raipas i Alta er nærmere identifisert og må følges opp av tiltak i 2020.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Arbeid med forvaltning og formidling er styrket som følge av opprettet koordinatorstilling, hovedsakelig finansiert av tilskudd fra Riksantikvaren.

Verdsarvområdene	Tilskudd over post 79 i 2019. Mill.kr
Bryggen i Bergen	16,25 (inkl. tilsagnsfullmakt 3 mill.)
Røros bergstad og Circumferensen	10,9 (inkl. tilsagn 2,5)
Bergkunsten i Alta	4,0 (inkl. tilsagnsfullmakt 0,5 mill.)
Urnes	0,8 (utbetalt 614 691,- i 2020, mindre forbruk pga. kapasitetsutfordring)
Vegaøyen	1,9 (inkl. tilsagnsfullmakt 1 mill. I tillegg kommer ekstra tilskudd = 0,453 mill.)
Rjukan-Notodden industriarv	17,2 (inkl. tilsagnsfullmakt 5,5 mill.)
Vestnorsk fjordlandskap	2,0
Struves meridianbue	1,4
Sum	54,6

Tabell 18. Oversikt over tilskudd for verdensarvsteder 2019. Post 79.

3.3 Ressursbruk 2019

Nedenfor presenteres informasjon om Riksantikvarens ressursramme og ressursbruk i 2018 herunder kommentarer til nøkkeltallene som ble presentert i del II.

	2017	2018	2019
Antall Årsverk	139	140	142
Samlet tildeling post 01-99	745 900 000	768 264 000	785 628 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	88 %	90 %	90 %
Driftsutgifter	216 500 596	220 875 969	227 726 214
Lønnsandel av driftsutgifter	49,0 %	55,9 %	55,8 %
Lønnsutgifter pr årsverk	762 521	881 773	897 445

Tabell 19. Oversikt over nøkkeltall 2017 – 2019

Nøkkeltallene gir et grunnlag for å sammenligne med 2018 og 2019.

Rapporten følger DFØs årsverksdefinisjon, hvor årsverksberegningen reduseres for alt annet fravær enn ferieuttak og avspasering utover en dag. Om fraværet/ permisjonen er med eller uten lønn er uten betydning for beregningen. I det forrige lønssystemet var det kun permisjon uten lønn av lengre varighet som ga reduksjon i årsverk.

De totale driftsutgifter, som lønnsandel på 55,9 prosent i tabellen er regnet ut fra, er summen av flere poster. Totale driftsutgifter basert utelukkende på post 01 utgjør 77 prosent.

Tabellen nedenfor viser Riksantikvarens volumtall for 2018.

Antall årsverk

Tallene i 2018 og 2019 er hentet ut fra SAP som følger DFØs beregning av årsverk, dvs. fratrukk for fravær utover en dag.

Nøkkeltall	2017	2018	2019
Antall årsverk	139	140	142

Samlet tildeling

Samlet tildeling gikk opp med 1,0 prosent fra 2018, og utgjorde kr 785 628 000.

Nøkkeltall	2017	2017	2019
Samlet tildeling post 01-99	745 900 000	768 264 000	785 628 000

Samlet tildeling		
Post 01	Driftsutgifter	151 570 000
Post 21	Spesielle driftsutgifter	39 765 000
Post 22	Bevaringsprogrammer	57 357 000

Post 60	Kulturminnearbeid i kommunene	8 600 000
Post 70	Tilskudd til automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner	67 177 000
Post 71	Tilskudd til fredete kulturminner i privat eie, kulturmiljø og kulturlandskap	166 362 000
Post 72	Tilskudd til tekniske og industrielle kulturminner	58 061 000
Post 73	Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring	81 874 000
Post 74	Tilskudd til fartøyvern	63 490 000
Post 75	Tilskudd til fartøyvernSENTRENE	16 643 000
Post 77	Tilskudd til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	10 442 000
Post 79	Tilskudd til verdensarven	70 238 000

Tabell 20: Oversikt over samlet tildeling i 2019 per post. Kr. 791 579 000.

Riksantikvaren henviser til *Ledelseskommentaren i del VI. Årsregnskapet* for nærmere forklaringer og vurderinger av vesentlige forhold ved Riksantikvarens årsregnskap.

Driftsutgifter

Driftsutgifter var kr 227 726 214 i 2019, og gikk opp med 1,0 prosent fra 2018. Lønnsandelen utgjorde 55,8 prosent av dette, og gikk opp med 0,1 prosent fra 2018.

Nøkkeltall	2017	2018	2019
Driftsutgifter	216 500 596	220 875 969	227 726 214
Lønnsandel av driftsutgifter	49,0 %	55,9 %	55,8 %

Utnyttelsesgrad driftspostene

Nøkkeltall	2017	2018	2019
Utnyttelsesgrad post 01-29	88 %	90 %	90 %

Riksantikvarens utnyttelsesgrad drift (post 01 – 29) ble 90 prosent i 2019. Ingen økning i utnyttelsesgraden i 2019.

Lønnsutgifter per årsverk

Lønnsutgifter per årsverk i 2019 var på kr 897 445,-, som var en økning på 1,0 prosent fra 2018.

Nøkkeltall	2017	2018	2019
Lønnsutgifter pr årsverk	762 521	881 3	897 5

IV. Styring og kontroll i virksomheten

Økonomi og omstilling

Riksantikvaren fortsetter arbeidet med å effektivisere og digitalisere virksomheten. Dette er også med utgangspunkt i stadig strammere budsjetter. Ny organisasjonsmodell ble implementert fra 1. jan. 2020, med færre avdelinger og seksjoner. Det er lagt til rette for endrede arbeidsprosesser og samarbeidsflater både internt i Riksantikvaren og med fylkeskommunene / regionene. Prosjekt Kulturminneforvaltningen 2020 (se egen omtale under kapittel IV) skal blant annet sørge for at ansvarsdelingen mellom de ulike aktørene innenfor kulturminneforvaltningen i Norge er forstått og implementert, og at vi alle jobber etter samme prosesser for tilskuddsforvaltning – operasjonalisert i et felles søknad- og saksbehandlingssystem *Digisak*. Dette legger til rette for Riksantikvarens endrede direktoratrolle fra 1.jan. 2020.

Digitalisering

Prioritering

Fortsette med å etablere digitale tjenester og digitalt førstevalg i kulturminneforvaltningen, og arbeidet med å tilgjengeliggjøre data, foto, arkivmateriale m.m. for videre bruk.

Riksantikvarens største initiativ innen digitalisering i 2019 var utarbeidelse av digitale søknadstjenester og saksbehandling for tilskudd og dispensasjoner innenfor kulturminneforvaltningen. I 2019 har vi pilotert to tilskuddsordninger hos utvalgte pilotfylker og Riksantikvaren hvor søkere til tilskudd brukte pilottjenesten til å søke, søknadene ble saksbehandlet digitalt og svar på søknaden ble sendt digitalt til søkerne. I tillegg har Riksantikvaren tilgjengeliggjort vårt rikholdige historiske arkiv i en ny digital tjeneste til fylkeskommunene. Riksantikvaren lanserte også et nytt internett hvor våre publikumstjenester fikk et løft.

Riksantikvarens jobber aktivt med å tilgjengeliggjøre informasjon på Geonorge via tematiske datasett innenfor kulturminner. Både informasjonskvalitet og teknologisk løsning for disse tjenestene har blitt forbedret.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Videreutvikling av Riksantikvarens digitale publikumstjeneste, Kulturminnesøk, med ny funksjonalitet.	Etter avtale med KLD utgår denne styringsparameteren i 2019. Vi gjør ny vurdering av aktivitetsnivå i 2020.	
Utvikling og lansering av nytt saksbehandlingsverktøy for tilskudd i kulturminneforvaltningen med tilhørende søkefunksjonalitet i arkiv.	Saksbehandlingsverktøyet er i pilot og lanseringen gjøres først i forbindelse med utlysning av tilskuddsmidler i 2020. Riksantikvaren lanserte en digital tjeneste for tilgang til vårt historiske arkiv i 2019. Dette er en midlertidig løsning som planlegges erstattet med en nyutviklet løsning i 2020 som vil gi bedre søke- og visningsmuligheter.	
Forvalte offentliggjorte datasett på Geonorge og fremme bruk av Riksantikvarens åpne data.	Geonorges datasett blir stadig forbedret. Vi ser både på kvalitet i dataene og teknologisk løsning.	
Utvikling av et nasjonalt kulturminneregister over kulturminner som skal brukes av nasjonal- og regional kulturminneforvaltning	I 2019 gjorde Riksantikvaren en teknisk oppgradering av plattformen for dagens kulturminneregister, Askeladden. På grunn av manglende kapasitet hos Riksantikvaren har vi måttet fokusere på den tekniske oppgraderingen som er en forutsetning for videreutvikling. Derfor er arbeidet forsinket. Tidspunkt for klargjøring og konsekvenser er per i dag usikkert.	

Samlet vurdering av resultatoppnåelse

Riksantikvaren har flere gode tiltak og initiativer knyttet til etablering av nye digitale tjenester og digitalt førstevalg i kulturminneforvaltningen. På grunn av manglende kapasitet har vi prioritert noen få områder. Fokus har vært nye digitale tjenester innenfor kulturminneforvaltningen knyttet til regionreformen og nytt internett. Arbeidet innenfor disse to områdene anses som vellykket, men har gått noe saktere enn planlagt.

Fellesføringer KMD

Inkludering

Fellesføringen fra KMD (jf. TB 2019) sier at Riksantikvaren skal Realisere regjeringens inkluderingsdugnad, og utvikle rutiner og arbeidsformer i personalarbeidet med sikte på å nå målene for dugnaden. Vi har følgende tiltak som støtter opp om fellesføringen:

- Riksantikvaren deltar løpende på Difis kurs for oppfølging av Inkluderingsdugnaden
- I 2019 har Riksantikvaren justert stillingsannonsen i tråd med anbefalingen fra Difi. Leder og HR har et særskilt ansvar for å vurdere kvalifikasjonene til søkere med nedsatt funksjonsevne og søkere som har «hull i CV».

- I intervju spørre om søkeren har behov for tilrettelegging på arbeidsplassen eller i arbeidsforholdet.

Riksantikvaren har ansatt 7 nye medarbeidere i 2019 hvorav 5 fast ansatt og 2 midlertidige. Samtlige av de faste ansettelsene var lederstillinger. En søker oppga å ha nedsatt funksjonsevne, men var ikke kvalifisert for stillingen. Ingen av søkerne hadde hull i CV-en.

Ved de midlertidige ansettelsene oppga en søker å ha nedsatt funksjonsevne, men ble ikke funnet kvalifisert for stillingen. Ingen av søkerne hadde hull i CV-en.

Motvirkning av arbeidslivskriminalitet

En ytterligere fellesføring sier at Riksantikvaren som statlig virksomhet skal motvirke arbeidslivskriminalitet ved offentlige innkjøp. Under gjennomføring av anskaffelsesprosesser benytter Riksantikvarens seg av DIFIs veiledninger, standardkontrakter og skjema for å innhente opplysninger fra leverandører. Vi etterspør attester, kvalitetssikring-dokumentasjon og i noen tilfeller ber vi også om at leverandøren viser lønns slipper.

Virksomhetsstyring og styringsdialog

Riksantikvarens arbeid for god virksomhetsstyring har blant annet sammenheng med handlingsplanen tilknyttet strategien 2017 – 2021. Handlingsplanen følges opp med en årsplan for hvert år. Kvartalsvis rapportering på årsplanen til ledelsen med forankring i organisasjonen, kommer i tillegg til de ordinære tertialrapportene og årsrapporten. Den overordnede strategien for Riksantikvaren skal revideres i 2020 og skal gjelde for 2021 – 2025.

Vi har en effektiv og kvalitetssikret informasjonsutveksling med KLD gjennom kontaktpunkter (Single Point of Contact). Disse sørger for en ryddig og god styringsdialog mellom oss og KLD og øvrige departementer og etater.

Styringsdialogen mellom Riksantikvaren og KLD ivaretas ellers godt gjennom fast og løpende rapportering og møtevirksomhet.

Samordning av IT-drift

Miljødirektoratet overtok formelt IT-driftsansvaret for Riksantikvaren fra januar 2019. I hele 2019 har det pågått og pågår det prosesser for å samordne den underliggende infrastrukturen til virksomhetene samtidig som vi har startet opp et regime for samarbeid og oppfølgingsmøter mellom Miljødirektoratet og Riksantikvaren. Dette har så langt gått bra og vi kommer fremover til å blant annet arbeide med å sette opp beste praksis prosesser for samarbeid mellom IT-drift og – utvikling og jobbe videre med å få dette samarbeidet til å bli så godt som mulig.

Prosjektet Kulturminneforvaltning 2020

I oppfølging av Stortingsmelding 22 (2015-2016) «Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver» skal oppgaver overføres til de nye regionene, og Riksantikvaren har foreslått nødvendige lov- og forskriftsendringer knyttet til overføring av oppgaver innen kulturminneforvaltningen. Riksantikvaren har etablert prosjektet Kulturminneforvaltning 2020 (KF2020) for å forberede og gjennomføre overføringen av oppgaver. I oppfølging av Digitaliseringsrundskrivet og Stortingsmelding 27 (2015-2016) «Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet» skal KF2020 også utvikle og implementere digitale tjenester for søknad og saksbehandling i kulturminneforvaltningen, samt søk i historisk arkiv.

KF2020 arbeider med å utarbeide kulturminnefaglig og juridisk veiledningsmateriell, planlegge og gjennomføre opplæring, og utvikle de digitale tjenestene for søknad og saksbehandling (Digisak), samt søk i arkiv. Fylkeskommunene er involvert i prosjektet gjennom å ha to representanter i styringsgruppen og seks representanter i referansegruppen, i tillegg til å bidra med brukertesting av veiledere/Digisak.

Digisak ble tatt i bruk i et utvalg pilotfylkeskommuner høsten 2019 for tilskuddsordningen for fredete hus i privat eie (FRIP, post 71). Riksantikvaren benytter Digisak for tilskuddsordningen knyttet til Fartøyvern (post 74) fra høsten 2019. Fra høsten 2020 skal Digisak tas i bruk for flere fagområder hos Riksantikvaren og alle fylkeskommuner.

Om overføring av oppgaver til Sametinget

Prioritering

Oppstart av arbeidet med sikte på overføring av oppgaver til Sametinget.

Styringsparameter	Kommentar	Trend
Riksantikvaren bidrar med kulturminnefaglige råd basert på erfaringer med oppgaveoverføringsprosessene.	Sametingets oppgaver er ikke en del av regionreformen. I gjeldende forskrift har Sametinget tilsvarende myndighet som fylkeskommunene for samiske kulturminner.	Ikke relevant

Risikostyring

Riksantikvarens overordnede risikostyringsrapport gir en skriftlig vurdering av de risikoer som i vesentlig grad kan påvirke Riksantikvarens måloppnåelse på utvalgte områder, samt tilhørende risikoreduserende tiltak. Riksantikvaren har benyttet et risikovurderingsverktøy fra Direktoratet for økonomistyring (DFØ). Vurderingene er basert på forankring i hele organisasjonen hvor alle avdelingene har bidratt.

Risikoanalysene på informasjonssikkerhetsområdet har blitt gjennomført i forbindelse med sertifiseringen. ROS-analyser på personvernområdet ble gjennomført i perioden september – oktober 2019. Vi arbeider nå med å utforme en tiltaksplan som skal opp i ledermøtet.

Overordnet risikoanalyse for Riksantikvaren for 2019 ble ikke gjennomført pga. at det ble gjennomført en større omorganisering av virksomheten. En stor andel av lederne var midlertidige i 2019 og den nye organisasjonsmodellen reduserte antallet ledere fra 21 til 15. Lederne er de som gjennomfører ROS-analysene ned i avdelinger og seksjoner. Nå er alle ledere fast ansatte og vi gjennomfører den overordnede ROS-analysen i andre kvartal.

Evalueringer og tilsyn

Evalueringer

Evaluering av tilskuddsordningen for industrielle og tekniske kulturminner ble gjennomført i 2019. Agenda Kaupang som fikk oppdraget har levert evalueringsrapport. Se side 42-43 for konklusjoner om rapporten.

Tilsyn

I 2019 er det gjennomført tilsyn på tilskuddsforvaltning i Aust-Agder, Telemark og Vestfold (slått sammen fra årsskiftet). Tilsynene har gitt utbytte både for de aktuelle fylkeskommunene og for Riksantikvaren. Se også side 32 (bevaringsprogram for fredede bygninger i privat eie (FRIP)).

Kontrakter og anskaffelser

Det er gjennomført anbudskonkurranser om flere større oppdrag. De største avtalene hittil i år gjelder brannsikring av stavkirkene (kr 35 mill.), grafiske tjenester (kr 4,5 mill.), publiseringsverktøy og bistand ifm. nytt intranett, kulturminnesøk og nytt RA-nett (kr 5 mill.) I tillegg er man i gang med konkurranser om flere mindre oppdrag under EØS verdi.

Sikkerhet

Ny sikkerhetslov fra 2019 krever mye samhandling og kompetanse. Vi arbeider systematisk, bygger opp kompetanse og gjennomfører aktiviteter som er nødvendig for å oppnå og opprettholde et forsvarlig sikkerhetsnivå. Vi har etablert et styringssystem for sikkerhet som er i tråd med det vi har definert som forsvarlig sikkerhet for oss, og som dekker hele det forebyggende sikkerhetsarbeidet i virksomheten.

Riksantikvaren har et ledelsessystem for sikkerhet som oppdateres årlig. Vi ble sertifisert juni 2018, og informasjonssikkerhetssystemet vårt er nå basert på ISO 27001. Sertifikatet gjelder for ett år og godkjennes årlig etter nye revisjoner. For å opprette sertifikatet, kreves det en årlig internrevisjon og en ekstern oppfølgingsrevisjon. Oppfølgingsrevisjon ble gjennomført i juli 2019 og vi opprettholdt sertifiseringen. Internrevisjon gjennom miljøforvaltningens internrevisjonsteam skal gjennomføres i april 2020 og eksternrevisjonen i mai.

Som fast rutine skal alle nyansatte hos Riksantikvaren bekrefte gjennomlesing av sikkerhetsinstruks gjennom signering.

Styring og HR

Lederutvikling

I 2019 gjennomføres det månedlige lederfora for alle ledere hos Riksantikvaren, hvor tema er knyttet til relevante planlagte aktiviteter blant annet omstilling og prosesser knyttet til personalledelse under omstilling. Hver seksjonssjef har i tillegg hatt mulighet for individuelle samtaler med veileder med egenvalgte temaer.

Riksantikvaren vil legge opp til et mer omfattende lederutviklingsprogram i 2020 når alle ledere er på plass i ny organisasjon.

Sykefravær og arbeidsmiljø

Sykefraværet hos Riksantikvaren for 2019 var på 4,1 prosent en nedgang på 0,3 % sammenlignet med 2018 hvor sykefraværet var på 4,4 prosent.

Medarbeidermåling

Riksantikvaren endret verktøy for medarbeidermåling høsten 2018, og gikk da over til Difis medarbeidermåling Avant. Avant er et verktøy for medarbeiderundersøkelser i statlige virksomheter, som blant annet gir oss et sammenligningsgrunnlag med andre statlige virksomheter. Selve oppfølgingen av målingen foregikk på samme måte som ved tidligere målinger, hvor hver enhet (avdeling/seksjon) gjennomførte tiltaksmøter og lagde handlingsplaner ut fra valgte tiltak. Riksantikvaren gjennomfører målinger hvert annet år og neste måling vil foregå høsten 2020.

Avvikssystem

Riksantikvaren oppfordrer alle ansatte til å rapportere feil, mangler, uønskede hendelser, ulykker, skader og å gi forbedringsforslag. Dette gir Riksantikvaren mulighet til fortløpende oppfølging av HMS-arbeidet og sikkerhetsarbeidet. Melding og rapportering om avvik er en del av Riksantikvarens kontinuerlige forbedringsarbeid. Meldte avvik behandles fortløpende og følges opp som en del av internkontroll-systemet hos Riksantikvaren. Alle ansatte kan rapportere avvik og forslag til forbedringer via eget avvikssystem på intranettet. Informasjon om avviksmelding beskrives i Riksantikvarens HMS-håndbok og i vår sikkerhetsinstruks.

Oppdrag 2019

Oppdragsliste 2019 – Polarområdene

Oppdrag	Frist	
Bidra i Sysselmannen på Svalbards arbeid med revisjon av kulturminneplan.	31.12.2019	Riksantikvaren avventer fremdrift og initiativ fra Sysselmannen på Svalbard i dette prosjektet.
Gjennomføre en vurdering av mål 6.2 og foreslå indikatorer som er mer egnede til å måle oppnåelse av det nasjonale miljømålet fra 2020. Arbeidet skal ses i sammenheng med Norsk Polarinstituttts tilsvarende gjennomgang av målene 6.1. og 6.3 med tilhørende indikatorer. Arbeidet skal også vurderes i forhold til tilgjengelig eller framtidig miljøovervåkingsdata på Svalbard.	01.08.2019	Riksantikvaren fikk i oppdrag av KLD 25. september 2019 å bistå i arbeidet med regelverksendringer på Svalbard. Arbeidet med nye indikatorer må sees i lys av dette, samt Sysselmannens gjennomføring av revidert kulturminneplan. Sistnevnte er utsatt av Sysselmannen.

Oppdragsliste 2019 for resultatområde 2 Kulturminner og kulturmiljø

Delta i arbeidsgruppe med Statsbygg og Rørosmuseet om prioriteringer av istandsettingstiltak for gjennomføringen av løsninger ved oppfyllelse av myndighetskrav på statens eiendommer etter kobberverket på Røros		Riksantikvaren deltok i arbeidsgruppen for siste gang i desember 2019.
Riksantikvaren og Miljødirektoratet skal utarbeide forslag til kriterier for landskap av nasjonal verdi innenfor rammen av hhv kulturminneloven og naturmangfoldloven.	01.03.2019	Leverert 15.05.2019.

Bistå KLD og de øvrige involverte departementene i gjennomføringen av det nordiske formannskapsprosjektet «Attraktive byer».		Riksantikvaren har tatt del i arbeidet og sluttkonferansen ble gjennomført okt. 2019 på Island. Resultater er planlagt oppsummert i rapportform og formidles på konferanser og samlinger.
Levere utkast til ny informasjonsstrategi for Utvalgte Kulturlandskap i jordbruket inkl. informasjon på nett om områdene, i samarbeid med Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet.	01.10.2019	Kommunikasjons- og tiltaksplan for 1.oktober 2019-1.juni 2020 (fase 1) ble levert høsten 2019, med vekt på oppgaveoverføring. Fase 2 av planen vil være klar innen 15.mai 2020, inkludert informasjon på nett.
Følge opp og utvide ordningen med Utvalgte kulturlandskap i jordbruket, herunder markeringer av jubileumsåret og overføring av oppgaver til kommunene, i samarbeid med Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet.		Tre nye områder ble inkludert i ordningen i 2019. Jubileumsmarkering ble gjennomført i august. Ny brosjyre og filmsnutt er utarbeidet. Revisjon av forskrift er gjennomført. Informasjon til kommuner og fylker om oppgaveoverføring er sendt ut.
Utarbeide forslag til overgangsregler for forvaltningen av verneverdige og listeførte kirker som skal gjelde fra 1.1.2020 når kirkeloven og kirkerundskrivet blir opphevet.	1.8.2019	Utsatt etter avtale med KLD. Forslag ble levert februar 2020.
Utarbeide prosessbeskrivelse for utvelgelse av de sakene som Riksantikvaren skal ha forvaltningsansvaret for.	1.6.2019	Ok. Prosessbeskrivelse utarbeidet.
Supplere listen med kulturminner og kulturmiljøer som Riksantikvaren skal ha forvaltningsansvaret for, herunder arkeologiske km.	1.6.2019	For arkeologifeltet er det konkludert med at vi ikke skal oppføre flere objekter (utenom de fire store middelalderbyene) på listen.
Utarbeide utvalgsparemer som grunnlag for tentativ liste over kulturmiljøer som skal vurderes.		Arbeidet er ikke igangsatt. Riksantikvaren har bedt KLD om å la dette oppdraget utgå i 2019.
Revidere veiledning om forenklede undersøkelser etter kml. § 11 a med grunnlag i ny ansvarsforskrift.	1.6.2019	Ny frist 31.12.2019. Revisjon i sammenheng med annet veilederarbeid knyttet til forvaltningen av automatisk fredete arkeologiske kulturminner innenfor KF 2020. Konklusjon på hvilke kulturminner fylkeskommunen kan gjennomføre en utvidet dokumentasjon av under en registrering opp mot det som gjaldt i prøveprosjektet er det som

		gjenstår før veiledere er ferdig revidert.
Revidere veiledning om forenklete undersøkelser etter kml. § 11 a med grunnlag i ny ansvarsforskrift.	31.12.2019	Dispensasjonsmyndighet etter kml, § 8 er ved årsskiftet overført til fylkeskommunene/Sametinget. ordningen med forenklete undersøkelser der fylkeskommunen/Sametinget har hatt delegert myndighet er derved opphørt. RA vil i 2020 se på fylkeskommunenes/Sametingets og forvaltningsmuseenes dokumentasjonspraksis for å vurdere behov for mer standardisering.
Levere forslag til program og gjennomføre en nasjonal 10 årsjubileumsmarkering for ordningen med utvalgte kulturlandskap i jordbruket, i samarbeid med Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet.	01.04.2019	Nasjonal jubileumsmarkering ble gjennomført 20.08.2019 i Stavanger og på Rennesøy, med deltakelse fra statsråder, forvaltning og grunneiere. Foreløpig bildenettside for endringsbilder ble lansert.
Gjennomføre høring av forskriftsendringer om tilskudd til utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyan og Vestnorsk fjordlandskap og levere endelig anbefaling om forskriftsendringer, i samarbeid med Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet.	15.10.2019	Forslag om ny forskrift ble sendt på høring i 02.07.2019. Direktoratene vurderte høringsinnspillene og sendte tilråding om ny forskrift til departementene 25.10.2019. Endelig forskrift ble fastsatt av departementene 18.12.2019. Informasjonsbrev om forskriftsendringer og videre roller og ansvar sendt fylker og kommuner fra direktoratene 20.01.2020.
Leverer notat med oppsummering av erfaringer knyttet til arbeidet med nasjonal ramme for vindkraft på land med særlig vekt på arealplanlegging.		Oversendt KLD 15.11.2019 etter at KLD ga ny frist med bakgrunn i rev. høringsfrist hos OED for nasjonal ramme.

Kunnskap		
Bidra til at Norge kan levere data for rapportering på bærekraftsindikator 11.4 våren 2019.		Riksantikvaren har foreslått overfor KLD at oppdraget gjøres som en oppfølging av stortingsmeldingen av hensyn til muligheten for å levere gode data.
Sikre framdriften av arbeidet med basisutstillingen for verdensarvsentrene, og	Etter nærmere avtale	I dialog med KLD

ferdigstille utarbeidelsen av prototypen for utstillingen. Arbeidet skal skje i samarbeid med Norges Verdensarv.		
Utarbeide utkast til veiledningsmaterieell om KU i saker som berører verdensarvområder i samarbeid med Miljødirektoratet.	Frist etter nærmere avtale	Inngår i arbeid med generell konsekvensutredning.
Følge opp det igangsatte arbeidet med å revidere tentativ liste i tråd med den skisserte løsningen om «enkelt oppryddingsarbeid» i tråd med beskrivelsen i oppdragsbrev fra 18.05.2017 inkl. å avklare spørsmålet om eventuell oppføring av Varanger Siida – et arktisk kulturlandskap/Verdensarv Ceavccageadgi/Mortensens		Befaring med ICOMOS-eksperter foretatt til Dovre (villrein) og Varjjet Siida i august. Etter å ha fått formelle råd fra ICOMOS skal vi jobbe med en anbefaling om oppdatering av hele tentativ liste.
Bidra i oppfølgingen av bruk av bistandsmidler til verdensarv (over UDs budsjett) for en målrettet bruk av midlene.		Løpende gjennom året. Oppfølging har til nå omfattet bistand til KLD når det gjelder utarbeiding av generelle rammer for bruk av midlene.

Oppdragsliste 2019 for Sikkerhet og kontroll

Oppdrag	Frist	
Rapporter på status i delegeringsprosjektet for kulturminneforvaltningen.	I forkant av etatsstyringsmøtene	Ok.
Send inn rapport fra eksternrevisjon av informasjonssikkerhetssystemet i virksomheten sammen med plan for lukking av evt. avvik.	Så snart den foreligger	Eksternrevisjon gjennomført i juni 2019. Rapport sendt KLD i sept.
I forbindelse med ISO 27001 koordiner grensesnittet mellom RA og IKT-drift.	Fortløpende	Ok.
Rapporter på oppfyllelsen av KMDs retningslinjer for tilgjengeliggjøring av data, jf. Kunnskapsstrategien.	01.06.2019	Levert innen frist.
Bidra med ressurser inn i internrevisjonsnettverket til gjennomføring av interne revisjoner i sektoren (se eget brev)	Fortløpende	En ansatt fra Riksantikvaren bidrar i internrevisjonsnettverket.
Levere instruks for sikkerhet på reise for ansatte.	Innen 1.mars	Levert 27. mars 2019.
Leverer plan for krisekommunikasjon.	Innen 1. mars.	Plan er omtalt i krise- og beredskapsplanen, samt i vår kommunikasjonsstrategi og

		strategi for internkommunikasjon. Planen vil bli gjennomgått i forbindelse med beredskapsøvelsene og evaluering av denne.
Tilpasse arbeidet med forebyggende sikkerhet til ny sikkerhetslov med forskrifter.	Rapportering om status i arbeidet innen 1. juni	Leverert innen frist
Leverer øvingsplan for 2019 og evaluering og oppfølgingsplan med funn og læringspunkter fra øvelse.	Øvingsplan for 2019 leveres innen 1. mars. Evaluering av øvelse med oppfølgingsplan leveres innen 1. juni.	Krise- og beredskapsøvelse (table top) med opplæring for hele kriseledelsen (med vararepresentanter) skulle gjennomføres 17. mars 2020. Utsatt pga. Korona. Evaluering fra øvelsen med funn og læringspunkter må sendes KLD etter at øvelsen er gjennomført.
Leverer ROS-analyser i henhold til DSBs metodikk på vesentlige scenarioer innenfor samfunnssikkerhet og beredskap.	Innen 1. mars	Leverert innen frist.

V. Vurdering av framtidssikter

Det norske samfunnet står overfor store endringer. Klimaendringer er vår tids største utfordring. Andre store endringer knytter seg til demografi, bosetningsmønstre og næringsgrunnlag, trangere offentlig økonomi og rask teknologisk utvikling.

Kulturminner og kulturarv er viktige bidrag i samfunnsutviklingen, og kan bidra til løsninger vi alle kan profitere på. Det er betydelige klimagevinster i gjenbruk av eksisterende bygninger. Sirkulær økonomi – å reparere, bruke på nytt og å bruke på nye måter, er noe kulturminnevernet har stått for i alle år. Nå får flere og flere øynene opp for at eksisterende bygninger, anlegg og kulturarv representerer ressurser for fremtiden.

I en globalisert verden er vi knyttet sammen i et sammenvevd system der alle er mer forbudt og avhengig av hverandre – økonomisk og kulturelt. Digitale muligheter gjør også at statsgrenser viskes ut og kunnskap gjøres tilgjengelig for alle.

I en globalisert verden kan kulturminner, kulturmiljøer og kulturhistoriske landskap ha betydning på en annen måte enn før. Kulturarven kan ha stor betydning for enkeltmenneskers identitet, trivsel og selvforståelse i et samfunn som har færre felles og faste holdepunkter.

Kulturarven gir steder særpreg og er en ressurs for lokalsamfunns- og næringsutvikling, og kan være en positiv ressurs og en del av løsningen på vår tids samfunnsutfordringer. Dette krever ny politikk og nye mål på kulturminnefeltet.

Derfor ser vi hos Riksantikvaren med spenning fram til ny Stortingsmelding i 2020. Meldingen vil legge premissene for hvordan vi skal arbeide med kulturminneforvaltning i

årene som kommer. Vi ser fram til å meisle ut hvordan vi best skal ivareta de nye føringene fra Stortingsmeldingen sammen med fylkeskommunene og andre gode samarbeidspartnerne.

Regionreformen betyr at Riksantikvaren skal etablere seg i en ny rolle. Oppgaveoverføringen fra og med 2020 betyr at fylkeskommunene er ansvarlige for det alt vesentlige av forvaltningen av kulturminner. Riksantikvaren vil særlig legge vekt på å samarbeide med fylkeskommunene for å utvikle potensialet regionreformen gir. Fylkeskommunene har nå muligheten til å bruke kulturminner som en del av samfunnsutviklingen, mobilisere privat sektor, kulturliv og lokalsamfunn og koordinere offentlig innsats og virkemiddelbruk.

Riksantikvaren har alltid hatt som oppgave å iverksette den nasjonale kulturminnepolitikken, og være KLDs rådgiver i saker som gir grunnlag for politikkutvikling. Dette overordnede ansvaret vil Riksantikvaren fremdeles ha. Men etter regionreformen vil direktoratet styrke sin rolle som rådgivende faginstans for fylkeskommunene. Riksantikvaren skal være en pådriver for effektiv samhandling og en systemutvikler som utarbeider overordnede føringer for forvaltningen av kulturminner i fylker og kommuner. Vi skal ivareta likebehandling av kulturminner, og vi skal arbeide for en forvaltning som er basert på forskning og et kunnskapsgrunnlag som svarer på vår tids utfordringer. Og, ikke minst, vi skal arbeide for å få kulturminner tydeligere på dagsorden.

Et tema som allerede er på dagsorden er klimakrisen, vår tids største utfordring. Når vi vet at klimaregningen allerede er tatt for bygninger og anlegg som allerede er oppført, er gjenbruk, transformasjon og klimaeffektivisering en viktig del av svaret på hvordan vi kan kutte i klimagassutslippene. Vi ser det blant interessen for transformasjon og gjenbruk hos for eksempel arkitektstudenter. Arkitekter er opptatt av det grønne skiftet, og stadig flere ser faglig interessante utfordringer i å gjenbruke de bygningene vi allerede har. I 2020 lanserer Riksantikvaren en klimastrategi for kulturminneforvaltningen. Den vil både omhandle transformasjon og gjenbruk av vår eksisterende bygningsmasse, men også hvordan vi i fremtiden må arbeide proaktivt for å bevare viktige kulturminner i et villere, våtere og varmere vær. Endringene i klima påvirker ikke bare hvordan vi må arbeide med vern av kulturminner i fastlands-Norge, men også i Arktis.

Våre byer og tettsteder utvikler seg stadig raskere og vi flytter mer på oss. Å bruke historien og kulturarven aktivt når vi utvikler våre byer og tettsteder, vil være avgjørende for å skape gode bo- og lokalmiljøer. Riksantikvaren vil i 2020 også presentere en revidert bystrategi. Sentralt her er hvordan vi kan arbeide for en utvikling med kvalitet, som fører til trivsel og levedyktige byer og tettsteder.

Kirkene er blant våre viktigste kulturminner. Mange av våre kirker, som middelalderkirkene i stein, har betydelige vedlikeholdsetterslep. Barne- og familiedepartementets budsjett til bevaring av kulturhistorisk viktige kirkebygg videreføres i 2020. Riksantikvaren forvalter denne ordningen, og behovet for midler til istandsetting og klimasikring er stort. På sikt er det viktig å sikre en langsiktig finansiering av istandsetting og klimasikring av kirkene. Ansvaret for å bevare kirkenes kulturhistoriske verdier er for stort til bare å ligge lokalt hos kirkeeierne og kommunene. Den norske kirke og forvaltningen av kirkene står foran store endringer. Stat og kirke skilte lag i 2017. Ny lov om tros- og livssynssamfunn vedtas før 2020 er omme. Riksantikvaren vil arbeide for at nye løsninger for forvaltning av kirkene våre blir gode, både med tanke på bruk av bygningene og ivaretagelse av de store kulturminneverdiene.

Til slutt, digitalisering, både for forvaltning og formidling, gir oss mange nye muligheter. Digitalisering i forvaltningen styrker oss med tanke på effektivisering, innsikt og likebehandling. Formidlingsperspektivet er minst like spennende. Muligheten til å nå et stadig større publikum med fortellinger om kulturminner og kulturmiljøer. Dette er en

mulighet vi hos Riksantikvaren ser fram til å utforske sammen med gode samarbeidspartnere i årene som kommer.

VI. Årsregnskap

Ledelseskommentarer årsregnskap 2019

Formål

Som direktorat for kulturminneforvaltningen er Riksantikvaren Klima- og Miljødepartementets sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner. Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. Direktoratet skal også bidra til å videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbaserte beskrivelser og analyser av tilstanden i sektoren. Vår statlige kulturminneforvaltning skal utøves i dialog med lokale og regionale myndigheter. Riksantikvaren skal bidra til implementering av gjeldende statlig kulturminnepolitikk og har overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt iht. bestemmelsene om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Klima- og miljødepartementet i instruks om økonomistyring. Vi mener regnskapet gir et dekkende bilde av Riksantikvarens disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter og tilskudd.

Vurderinger av vesentlige forhold

Post 01 Driftsutgifter

I 2019 har Riksantikvarens samlet disponert 151,570 mill. kroner i driftsmidler over post 01 *Driftsutgifter*. 7,369 mill. kroner er overført fra 2018, 1,828 mill. kroner er kompensasjon for lønnsregulering i 2019 jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretgifter på 7,003 mill. kroner til neste år på post 01 iht. beregninger i note B.

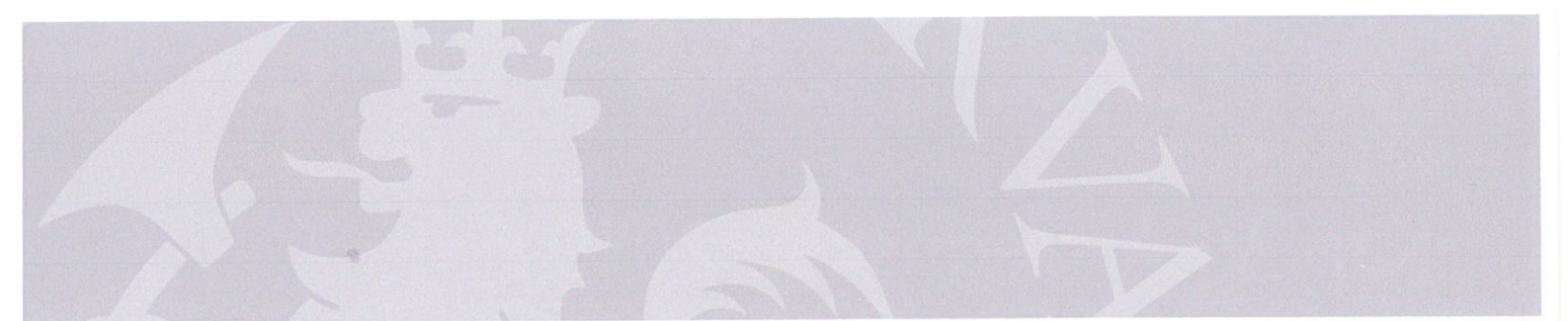
Inntekter knyttet til posten er ført under kap. 4429 post 02 og 09.

Mindretgifter på post 01 Driftsutgifter i 2019 skyldes i all hovedsak Riksantikvaren satte av 4 mill. kroner i 2019 til omstillingen i organisasjonen, disse midlene ble ikke benyttet i 2019 da alle ansatte skulle innplasseres i ny organisasjonsmodell. Midlene vil bli benyttet i 2020. Resten av mindreforbruket skyldes at vakante stillinger er holdt åpne

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Riksantikvaren har i 2019 utbetalt 37,876 mill. kroner av Samlede disponerte midler på 39,765 mill. kroner. 1,941 mill. kroner er overført fra 2018, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretgifter på 1,889 mill. kroner til neste år på post 21 iht. beregninger i note B.

Mindreutgifter for post 21 Spesielle driftsutgifter skyldes Mindreutgifter skyldes i hovedsak at faktura til NTNU for trekurset og faktura til SINTEF for klima- og miljøutredning ikke ble fakturert innen regnskapsårets frist. Disse to fakturaer utgjør ca. 1 mill. kroner. I prosjektet Landskap av nasjonale interesse ble noen færre fylker ferdigstilt til høring enn planlagt, utgiftene til lay-out og trykking av høringsdok og ferdige rapporter ble derved lavere enn budsjettet. Et fylke som skulle startet opp, kom ikke i gang og økonomisk bidrag til dette fylket (Telemark) ble ikke gitt. I tillegg ble mindre forbruk på FOU.

Post 22 Bevaringsoppgaver

Riksantikvaren har i 2019 utbetalt 31,083 mill. kroner av Samlede disponerte midler på 57,357 mill. kroner. 28,254 mill. kroner er overført fra 2018, jf. bevilgningsrapporteringen og note A. Riksantikvaren søker om å overføre mindreutgifter på 26,124 mill. kroner til neste år på post 22 iht. beregninger i note B.

at flere oppgaver for KF2020-prosjektet ble forskjøvet til 2020 på grunn av blant annet kapasitet. 14,1 mill. kroner av restmidlene er øremerket KF2020. 2020 er siste prosjektår. Lavere aktivitet på enkelte større prosjekter enn forutsett. Istandsetting av nauset i Alta har ikke startet, konsekvensutredning på Vega likeså, og arbeidet med tentativ liste / Vikingarven er lagt på is (avklart med departementet).

I tillegg det har vært mindreforbruk på prosjektene brannsikring av stavkirker og bryggen Bergen, og det skyldes noe lavere prosjektaktivitet på grunn av store anskaffelsesprosesser i begge prosjektene.

Post 60 Kulturminnearbeid i kommunene

Riksantikvaren har i 2019 utbetalt 8,600 mill. kroner av samlede disponerte midler på 8,600 mill. kroner. Posten er ikke overførbart.

Post 70 Tilskudd til automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner

Riksantikvaren har utbetalt 44,596 mill. kroner av samlede disponerte midler på 61,177 mill. kroner. 10,313 mill. kroner er overført fra 2018 jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindreutgifter på 22,581 mill. kroner til neste år på post 70 iht. beregninger i note B.

Mindre forbruk på post skyldes periodisering når det gjelder tilskudd (tilsagn) til mindre, private tiltak og når det gjelder særlige grunner. Tilskudd (tilsagn) gis samtidig som tilltelse til inngrep i kulturminne gis, mens sluttutbetaling først skjer når undersøkelser er ferdigstilt og rapporter levert. Dette skjer vanligvis ett til to år etter opprinnelig tilskuddstidspunkt (tilsagn). Av store saker er det for eksempel gitt kr 12,7 mill i tilskudd til arkeologiske undersøkelser i forbindelse med Kjøpmannsgata Ung KUNst i Trondheim, men bare 3,8 mill ble utbetalt i 2019. Tilsvarende gjelder for de fleste saker der det blir gitt tilskudd hvert år. Videre skyldes mindreforbruket at det ble øremerket 19 mill til Klemenskirken i 2019, men bare 3,6 mill ble utbetalt. Vi antar at restmidlene til Klemenskirken i sin helhet vil bli utbetalt i 2020.

Post 71 Tilskudd til fredete kulturminner i private eie, kulturmiljø og kulturlandskap

Riksantikvaren har utbetalt 161,525 mill. kroner av samlede disponerte midler på 166,362 mill. kroner. 7,347 mill. kroner er overført fra 2018 jf. bevilgningsrapporteringen og note A. Riksantikvaren søker om å overføre mindretgifter på 4,837 mill. kroner til neste år på post 71 iht. beregninger i note B.

Mindretgifter skyldes noe mindre aktivitet på enkelte istandsettingprosjekter enn planlagt.

Post 72 Tilskudd til tekniske og industrielle kulturminner

Riksantikvaren har utbetalt 58,061 mill. kroner av samlede disponerte midler på 58,061 mill. kroner. 0,016 mill. kroner er overført fra 2018 jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Post 73 Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring

Riksantikvaren har utbetalt 48,253 mill. kroner av samlede disponerte midler på 81,874 mill. kroner. 23,299 mill. kroner er overført fra 2018, jf. bevilgningsrapporteringen og note A. Riksantikvaren søker om å overføre mindretgiften på 33,621 mill. kroner til neste år på post 73 iht. beregninger i note B.

Mindreforbruk skyldes først og fremst at tiltak på kategoriene brannsikring av middelalderkirker og brannsikring av tette trehusområder krever mer enn et år å gjennomføre for tilskuddsmottaker. Det er derfor bundet opp 23,5 mill. kr av mindreforbruket på tilskudd som ble tildelt disse kategoriene i 2019, men som ikke er gjennomført ennå, og derfor heller ikke kan utbetales. Det har i tillegg vært noe lavere aktivitet på flere av kategoriene på tilskuddspost 73 enn forventet.

Post 74 Tilskudd til fartøyvern

Riksantikvaren har utbetalt 61,956 mill. kroner av samlede disponerte midler på 63,490 mill. kroner. 0,264 mill. kroner er overført fra 2018 jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretgiften på 1,534 mill. kroner til neste år på post 72 iht. beregninger i note B.

Mindreforbruk skyldes manglende kapasitet ved verft. Underforbruk er kun knyttet til ett fartøy (Grytøy).

Post 75 Tilskudd til fartøyvernssentrene

Riksantikvaren har utbetalt 15,698 mill. kroner av samlede disponerte midler på 16,643 mill. kroner. 0,429 mill. kroner er overført fra 2018 jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretgiften på 0,945 mill. kroner til neste år på post 72 iht. beregninger i note B.

skyldes manglende dokumentasjon ved anmodning om utbetaling, og manglende fremdrift i investeringer.

Post 77 Verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet

Riksantikvaren har utbetalt 7,970 mill. kroner av samlede disponerte midler på 10,442 mill. kroner. 2,210 mill. kroner er overført fra 2018, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre en mindretgift på 2,472 mill. kroner til neste år på post 77 iht. beregninger i note B.

Mindreforbruket er delvis bundet opp i tilskudd som er gitt, men som ennå ikke har blitt utbetalt, jf. betingelsene for utbetaling i økonomireglementet. Disse prosjektene krever koordinering og samarbeid mellom flere offentlige og private aktører, noe som kan forsinke framdriften. Noe av mindreforbruket skyldes også at vi ikke mottok gode nok søknader, og derfor ikke har gitt tilskudd tilsvarende postens samlede beløp. RA er i gang med reorientering av arbeidsfeltet knyttet til posten, blant annet for å få frem bedre prosjekter og søknader.

Post 79 Verdensarven

Riksantikvaren har utbetalt 70,237 mill. kroner av samlede disponerte midler på 70,238 mill. kroner. 11,548 mill. kroner ble overført fra 2018, jf. bevilgningsrapporteringen og note A.

Riksantikvaren søker om å overføre mindretgiften på 0,735 mill. kroner til neste år på post 79 iht. beregninger i note B.

Kommentarer til artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen viser at netto rapporterte utgifter til drift og investeringer utgjorde 220,831 mill. kroner, hvorav de største utbetalingene gjelder *lønnskostnader* på 126,989 mill. kroner (jf. Oppstilling av artskontorrapportering og Note 2), og *andre utbetalinger til drift* på 100,726 mill. kroner (jf. Note 3).

Innenfor *Lønnskostnader*, utgjorde lønn, utgifter til arbeidsgiveravgift og pensjonspremier til SPK, henholdsvis 79,4, 12,3 og 9,4 prosent. Antall årsverk var gjennomsnittlig 142,0 i 2019.

Innenfor *andre utbetalinger til drift*, på 100,738 gikk 58,9 prosent (59,347 mill. kroner) til konsulenter og kjøp av andre tjenester fra eksterne. Kjøp av tjenester over post 01, 21 og 22 forklarer den store andelen (jf. Note 3).

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte inntekter til drift var på 6,895 mill. kroner (jf. Note 1).

Bekreftet mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2019 -4 351 782,78 mill. kroner

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Riksantikvaren. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d., men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2019.

Revisjonsberetningen og all underliggende korrespondanse knyttet til den finansielle revisjon er offentlig når revisjonsberetningen er oversendt til virksomheten.

Oslo, 15. mars 2020

Hanna Kosonen Geiran

riksantikvar

Astrid Auran Nesbø

Avdelingsdirektør

Prinsippnote årsregnskapet

Årsregnskap for statlige virksomheter er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret (ettårsprinsippet).
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret (fullstendighetsprinsippet).
- c) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet.
- d) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp (bruttoprinsippet).

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "Netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som virksomheten har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorapporteringen

Oppstillingen av artskontorapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorapporteringen viser regnskapstall virksomheten har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Riksantikvaren

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2019

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2019	Merutgift (-) og mindreutgift
1429	Riksantikvaren	01	Driftsutgifter	A, B	151 570 000	145 510 947	6 059 053
1429	Riksantikvaren	21	Spesielle driftsutgifter	A	39 765 000	37 875 840	1 889 160
1429	Riksantikvaren	22	Bevaringsoppgaver	A, B	57 357 000	31 083 178	26 273 822
1429	Riksantikvaren	60	Kulturminnearbeid i kommunene	A	8 600 000	8 600 000	0
1429	Riksantikvaren	70	Tilskudd til automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner	A, B	67 177 000	44 596 376	22 580 624
1429	Riksantikvaren	71	Tilskudd til fredete kulturminner i private eie, kulturmiljø og kulturlandskap	A, B	166 362 000	161 524 972	4 837 028
1429	Riksantikvaren	72	Tilskudd til teknisk og industrielle kulturminner	A, B	58 061 000	58 060 950	50
1429	Riksantikvaren	73	Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring	A, B	81 874 000	48 252 948	33 621 052
1429	Riksantikvaren	74	Tilskudd til fartøyvern	A, B	63 490 000	61 955 756	1 534 244
1429	Riksantikvaren	75	Tilskudd til fartøyvernssenterene	A	16 643 000	15 697 838	945 162
1429	Riksantikvaren	77	Tilskudd til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	A, B	10 442 000	7 970 000	2 472 000
1429	Riksantikvaren	79	Tilskudd til verdensarven	A, B	70 238 000	70 237 265	735
159	Utenriksdepartement	71	Regionbevilgninger-Europa og Sentral-Asia		4 574 177	1 608 898	
540	Direktoratet for forvaltning og IKT	25	Kap. 0540 DIFI Post 25 Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter		6 041 088	3 594 595	
882	Barne- og familiedepartement	61	Kap.0882 BFD Post 61-Tilskott til freda og verneverdige kyrkjebygg, kan overførast		20 000 000	0	
882	Barne- og familiedepartement	71	Kap.0882 BFD Post 70-Tilskott til sentrale tiltak for kyrkjebygg og gravplassar		19 100 000	5 800 000	
1400	Klima- og miljødepartementet	21	Spesielle driftsutgifter		3 400 000	3 400 000	
1410	Klima- og miljødepartementet	21	Miljøovervåkning og miljødata		6 121 000	5 126 908	
1800	Olje- og energidepartementet	21	Tilskudd til museums- og kulturminnetiltak		6 288 000	1 149 460	
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01	Driftsutgifter		0	14 919 035	
Sum utgiftsført					857 103 265	726 964 966	
Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2019	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4429	Riksantikvaren	02	Oppdrag og andre div. inntekter	A	2 637 000	1 873 412	-763 588
4429	Riksantikvaren	09	Internasjonale oppdrag	A	3 314 000	5 021 757	1 707 757
5309	[Tilfeldige inntekter]	29	Tilfeldige inntekter, ymse		0	196 550	
5700	Arbeidsgiveravgift	72	Arbeidsgiveravgift		0	15 576 277	
Sum inntektsført					5 951 000	22 667 996	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						704 296 970	
Kapitalkontoer							
60087901	Norges Bank 0677.03.02666 /innbetalinger					13 899 422	
60087902	Norges Bank 0677.04.03012/utbetalinger					-718 412 637	
714429	Endring i mellomværende med statskassen					216 245	
Sum rapportert						0,00	
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)							
Konto	Tekst				31.12.2019	31.12.2018	Endring
714429	Mellomværende med statskassen				-4 351 783	-4 568 028	216 245

Note A Forklaring av samlet tildeling						
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets bevilgning	RNB 2019	Lønnsoppgjøret 2019	Ny budsjettsaldering 2019	Samlet tildeling
142901	7 369 000	148 540 000	-2 067 000	1 828 000	-4 100 000	151 570 000
142921	1 941 000	37 719 000	3 000 000	0	-2 895 000	39 765 000
142922	28 254 000	24 708 000	-3 000 000	0	7 395 000	57 357 000
142960	0	8 600 000	0	0	0	8 600 000
142970	10 313 000	56 864 000	0	0	0	67 177 000
142971	7 347 000	159 015 000	0	0	0	166 362 000
142972	16 000	58 045 000	0	0	0	58 061 000
142973	23 299 000	57 575 000	1 000 000	0	0	81 874 000
142974	264 000	63 226 000	0	0	0	63 490 000
142975	429 000	16 214 000	0	0	0	16 643 000
142977	2 210 000	8 232 000	0	0	0	10 442 000
142979	11 548 000	58 690 000	0	0	0	70 238 000
442902	0	-2 637 000	0	0	0	-2 637 000
442909	0	-3 314 000	0	0	0	-3 314 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht avgitte belastningsfullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindre utgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter / mindreinntekter (-) iht merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
142901		6 059 053	0	6 059 053	944 169	0	0	7 003 222	7 210 050	7 003 222
142921		1 889 160	0	1 889 160	0	0	0	1 889 160	1 891 200	1 889 160
142922	"kan overføres"	26 273 822	-150 000	26 123 822	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	26 123 822		26 123 822
142960		0	0	0	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	0		0
142970	"kan overføres"	22 580 624	0	22 580 624	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	22 580 624		22 580 624
142971	"kan overføres"	4 837 028	0	4 837 028	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	4 837 028		4 837 028
142972	"kan overføres"	50	0	50	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	50		50
142973	"kan overføres"	33 621 052	0	33 621 052	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	33 621 052		33 621 052
142974	"kan overføres"	1 534 244	0	1 534 244	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	1 534 244		1 534 244
142975	"kan overføres"	945 162	0	945 162	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	945 162		945 162
142977	"kan overføres"	2 472 000	0	2 472 000	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	2 472 000		2 472 000
142979	"kan overføres"	735	0	735	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	735		735

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se det årlige rundskrivnet R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Stikkordet «kan overføres»

Stikkordet «kan benyttes under»

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Avgitte belastningsfullmakter (utgiftsført av andre)

Fullmakt til å bruke standard refusjoner av lønnsutgifter til å overskride utgifter

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Fullmakt til å overskride investeringsbevilgninger mot tilsvarende innsparing under driftsbevilgninger under samme budsjettkapittel

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Innsparing i regnskapsåret som følge av bruk av fullmakt til å overskride driftsbevilgninger til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i de tre følgende budsjettår

Romertallsvedtak

Oppstilling av artskontorrapporteringen 31.12.2019

	Note	2019	2018
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	0	-125 000
Salgs- og leieinnbetalinger	1	6 895 169	6 171 445
Andre innbetalinger	1	0	96 120
<i>Sum innbetalinger fra drift</i>		6 895 169	6 142 565
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	126 988 524	123 448 154
Andre utbetalinger til drift	3	100 737 690	97 427 815
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		227 726 214	220 875 969
Netto rapporterte driftsutgifter		220 831 045	214 733 404
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	0	0
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		0	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	0	921
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	14 713	45 860
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		14 713	46 781
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		14 713	46 781
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	0	0
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		0	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	484 305 004	470 781 552
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		484 305 004	470 781 552
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		196 550	203 775
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		15 576 277	15 010 137
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		14 919 035	14 815 939
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		-853 792	-397 973
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		704 296 970	685 163 765
Oversikt over mellomværende med statskassen **			
Eiendeler og gjeld		2019	2018
Fordringer		61 833	34 798
Andre kortsiktige fordringer		0	0
Kontanter		0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank		0	0
Skyldig skattetrekk og andre trekk		-4 382 603	-4 539 788
Skyldige offentlige avgifter (merverdiavgift)		-38 886	-80 562
Annen gjeld		7 873	17 524
Sum mellomværende med statskassen	8	-4 351 783	-4 568 028

* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.

** Spesifiser og legg til linjer ved behov.

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2019	31.12.2018
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Gebyrer 1		0
Gebyrer 2		0
Gebyrer 3...		0
<i>Sum innbetalinger fra gebyrer</i>	0	0
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Eksterne midler/Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater	0	-125 000
Tilskudd/overføring 2		0
Tilskudd/overføring 3...		0
<i>Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>	0	-125 000
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Arkiv og bibliotek tjenester, avgiftspliktig	700 000	81 256
Salg av publikasjoner, avgiftsfri	2 700	500
Erstatnings krav ved tap av litteratur	0	500
Kurs og konferanse , utenfor avgiftsområdet	0	722 092
Refundert reiseutgifter , utenfor avgiftsområdet	342 196	400 108
Tilfeldige inntekter (diverse inntekter post 01 - 29) , utenfor avgiftsområdet	24 008	110 025
Refundert lønnskostnader , utenfor avgiftsområdet	4 683 014	3 822 356
Ref. andel prosjektkostnader, utenfor avgiftsområdet	179 254	154 410
Leieinntekter, utenfor avgiftsområdet	963 996	880 199
<i>Sum salgs- og leieinnbetalinger</i>	6 895 169	6 171 445
<i>Andre innbetalinger</i>		
Annen driftsrelatert inntekt , utenfor avgiftsområdet	0	96 120
Andre innbetalinger 2		0
Andre innbetalinger 3...		0
<i>Sum andre innbetalinger</i>	0	96 120
Sum innbetalinger fra drift	6 895 169	6 142 565

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2019	31.12.2018
Lønn	100 870 244	96 731 265
Arbeidsgiveravgift	15 576 277	15 010 137
Pensjonsutgifter*	11 902 988	11 034 278
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-3 494 899	-2 281 325
Andre ytelser	2 133 914	2 953 798
Sum utbetalinger til lønn	126 988 524	123 448 154
Antall årsverk:	142	140

* Nærmere om pensjonskostnader

For virksomheter som er omfattet av rundskriv R-118

Fra og med 1.januar 2017 betaler virksomheten pensjonspremie til SPK. For 2017 er arbeidsgivers andel av pensjonspremien 12 prosent.

For virksomheter som har betalt pensjonspremie til SPK før 2017 og dermed ikke er omfattet av rundskriv R-118

Pensjoner kostnadsføres i resultatregnskapet basert på faktisk påløpt premie for regnskapsåret. Premiesats for 2017 er xx,x prosent. Premiesatsen for 2016 var yy,y prosent.

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2019	31.12.2018
Husleie	19 642 069	17 134 473
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	0	0
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	2 379 193	1 837 042
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	0	1 020
Mindre utstysanskaffelser	1 404 040	4 420 804
Leie av maskiner, inventar og lignende	7 190 624	4 481 985
Kjøp av konsulenttenester	5 135 155	4 633 176
Kjøp av fremmede tenester	54 212 224	53 911 124
Reiser og diett	5 216 266	5 711 742
Øvrige driftsutgifter	5 558 120	5 296 450
Sum andre utbetalinger til drift	100 737 690	97 427 816

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2019	31.12.2018
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter		0
Valutagevinst		0
Annen finansinntekt		0
Sum innbetaling av finansinntekter	0	0

	31.12.2019	31.12.2018
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	14 713	45 860
Valutatap		0
Annen finansutgift		0
Sum utbetaling av finansutgifter	14 713	45 860

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2019	31.12.2018
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og lignende	0	0
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	0	0
Beredskapsanskaffelser	0	0
Infrastruktureiendeler	0	0
Maskiner og transportmidler	0	0
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	0	921
Sum utbetaling til investeringer	0	921

	31.12.2019	31.12.2018
<i>Utbetaling til kjøp av aksjer</i>		
Kapitalinnskudd	0	0
Obligasjoner	0	0
Investeringer i aksjer og andeler	0	0
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	0	0

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2019	31.12.2018
Avgift 1	0	0
Avgift 2	0	0
Avgift 3...	0	0
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	0	0

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2019	31.12.2018
Tilskudd til kommuner	10 200 000	13 650 000
Tilskudd til fylkeskommuner	472 496 106	457 131 552
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	0	0
Tilskudd til finansielle foretak	0	0
Tilskudd til utlandet	1 608 898	0
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	484 305 004	470 781 552

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2019		31.12.2019	
	Spesifisering av bokført avregning med statskassen		Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Finansielle anleggsmidler				
Investeringer i aksjer og andeler*	0		0	0
Obligasjoner	0		0	0
<i>Sum</i>	0		0	0
Omløpsmidler				
Kundefordringer	29 651		0	29 651
Fordringer (Reisetforskudd)	0		0	0
Fordringer (Lønnsforskudd)	0		0	0
Fordringer (Lån til ansatte)	61 833		61 833	0
Bankinnskudd, kontanter og lignende	0		0	0
<i>Sum</i>	91 484		61 833	29 651
Langsiktige gjeld				
Annen langsiktig gjeld				0
<i>Sum</i>	0		0	0
Kortsiktig gjeld				
Leverandørgjeld	0		0	0
Skyldig skattetrekk	-4 382 603		-4 382 603	0
Skyldige offentlige avgifter	-38 886		-38 886	0
Annen kortsiktig gjeld	7 873		7 873	0
<i>Sum</i>	-4 413 616		-4 413 616	0
Sum	-4 322 132		-4 351 783	29 651

* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 8 B.

Del B Spesifisering av investeringer i aksjer og selskapsandeler

	Ervervsdato	Antall aksjer	Eierandel	Stemmeandel	Årets resultat i selskapet	Balanseført	Balanseført
						egenkapital i selskapet	verdi i regnskap*
<i>Aksjer</i>							
Selskap 1							
Selskap 2							
Selskap 3...							
Balanseført verdi 31.12.2019							0

* Investeringer i aksjer er bokført til anskaffelseskost. Balanseført verdi er den samme i både virksomhetens kontospesifikasjon og kapitalregnskapet.

Ved utfylling av note 8, del B skal tall fra selskapets siste avlagte årsregnskap benyttes. Det vil forekomme at selskap som virksomheten har eierandeler i ikke har offentliggjort sitt årsresultat før virksomhetens frist for oversendelse av årsrapport med tilhørende årsregnskap (så snart det foreligger og innen 15. mars). Ved utfylling av noten kan dere benytte tall fra selskapets årsregnskap for året før. Om det ikke benyttes regnskapstall fra siste år bør dette opplyses om i noten.